

หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาสังคมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษา

มารยาทไทย

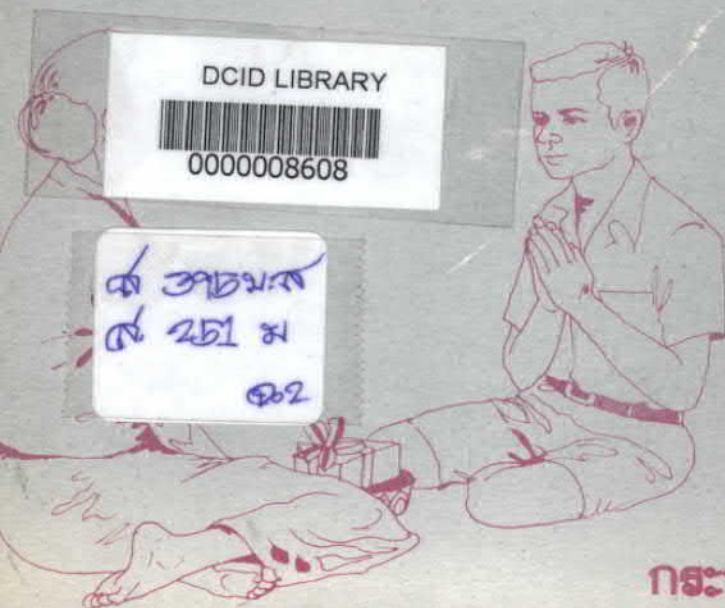
ห้องสมุดโรงเรียน
คุรุศาสตร์มหาสารคาม

DCID LIBRARY

0000008608

ด 3๗๖.๗
ด 2๕1 ๗
๑๖2

กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

เพลงชาติ

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด
เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย

เพลงสรรเสริญพระบารมี

ข้าพระพุทธเจ้า

เฝ้ามโนและศิระกราน

นบพระภูมิบาลบุญญัตติเรก

เอกบรมจักริน พระสยามินทร์

พระยศยิ่งยง

เย็นศิระเพราะพระบริบาล

ผลพระคุณ ๖ รักษา

ปวงประชาเป็นสุขศานต์

ขอบันดาล ๖ ประสงค์ใด

จงสฤษฏ์ดังหวังวรหฤทัย

ดุจถวายชัย ชโย

หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาสังคมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษา

เรื่อง

มารยาทไทย

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่สอง ๕,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๒๗

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๒๓.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

จัดพิมพ์โดยองค์การค้ำของคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๕๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาสังคมศึกษา เรื่อง
มารยาทไทย ชั้นมัธยมศึกษาชั้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว
อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๑

(นายรังสฤษดิ์ เชาวนศิริ)

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

วันที่.....	๑๑ ธา ๒๕๒๑
เลขทะเบียน.....	ค. ๐๓๗๐๒ ๑๒
เลขเรียกหนังสือ.....	ค. ๐๓๕๖.ค
	ค. ๒๕๖ ๗

คำนำ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาสังคมศึกษา เรื่อง มารยาทไทย ชั้นมัธยมศึกษา
นี้ กรมวิชาการได้ขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการมอบหมายให้ นางสมทรง
บุญญฤทธิ์ เป็นผู้เรียบเรียงและคุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุลณ อยุธยา เป็นผู้ตรวจ

หนังสือนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของไทย โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งเรื่องมารยาทต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ทั้งในด้านการศึกษาหาความ
รู้ และการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังเป็นการ
ส่งเสริมและดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติด้วย

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านพอสมควร

กรมวิชาการ

๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๑

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	๑
การยืม	๒
การเดิน	๔
การนั่ง	๑๔
การหมอบ	๒๔
การกลาน	๓๐
การแสดงความเคารพแบบต่าง ๆ	๓๖
การไหว้	๓๗
การกราบ	๔๒
มารยาทต่าง ๆ	๕๑
การเข้าพบผู้ใหญ่	๕๑
การส่งของให้ผู้ใหญ่	๕๓
การรับของจากผู้ใหญ่	๖๑
การแจกของชำร่วย	๗๑
การเลี้ยงน้ำ	๗๒
การเผด็จมูลละอองธุลีพระบาท	๗๓
การตั้งเครื่อง	๘๒
การถอนเครื่อง	๘๔
การจัดโต๊ะหมู่บูชา	๙๒
การจัดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย	๙๖
การไปงานศพ	๙๗
การกรวดน้ำ	๑๐๑

ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยสืบทอดกันมา
ช้านาน เช่น ภาษาไทย คนตรีไทย ศิลปะของไทย มารยาทไทย ฯลฯ ในปัจจุบัน
เอกลักษณ์เหล่านี้มีเหลืออยู่น้อยแล้ว ทั้งนี้เพราะศิลปะวัฒนธรรมของชาติ
อื่นที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของความเป็นคนไทยได้แพร่เข้ามาอย่างรวดเร็ว และ
มากมายตามความเจริญของการคมนาคม จนคนไทยไม่มีเวลาปรับปรุงให้เหมาะ
แก่ตน เยาวชนไทยและคนไทยที่ชอบตื่นของใหม่ หลงนิยมชมชื่นจนขาดสติ
ปัญญาทำให้ลืมความเป็นไทยในสายเลือดของตนที่สืบทอดกันมานับพัน ๆ ปี
เห็นผิดเป็นชอบ เห็นของเดิมบางสิ่งบางอย่างซึ่งดั้งเดิมถูกต้องอยู่แล้วเป็นของ
คร่ำครึ จึงถูกศิลปะวัฒนธรรมแผนใหม่อันไม่ทันปรับปรุงให้เข้ากับลักษณะของ
ไทยกลืนเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไปเสียเกือบหมดสิ้น เยาวชนไทยแทบจะ
ไม่มีโอกาสได้พบได้เห็นและได้แสดงออกในสิ่งดั้งเดิมที่บรรพบุรุษไทยให้ไว้ โดย
เฉพาะอย่างยิ่ง คือ มารยาทไทย ทำให้คนไทยรุ่นใหม่ ๆ ขาดความละมุนละไม
สุภาพอ่อนโยนไปมาก เพราะต่างก็รับของใหม่ที่หลังไหลเข้ามา หรือไม่ก็ไม่
ทราบว่าจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นการถูกต้อง เราจึงควรเรียนรู้เรื่องนี้
กันอย่างจริงจัง และปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมแก่บุคคล แก่โอกาสและสถานที่
เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทยไว้สืบไป สิ่งใดที่แสดงออกซึ่งความเป็นชาติ
ของเรา ถ้าคนไทยเองไม่ช่วยกันรักษาไว้ใครเล่าจะรักษา

มารยาทไทยมีองค์ประกอบ ดังนี้คือ

๑. มีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อยอ่อนโยน
๒. ตกแต่งร่างกายตัวเสื้อผ้าน่าดู ตลอดจนใบหน้าและทรงผมให้ดูกระเปียบ
สมส่วนเหมาะแก่สมัยนิยมแต่พองาม สุภาพเหมาะสมทุกโอกาส ทั้งสะอาด
และประหยัดอีกด้วย
๓. มีอิริยาบถอยู่ในท่าธรรมดา ไม่ฝืน อดอาจแต่สุภาพ ไม่แข็งกระด้าง ไม่

ดีเสมอผู้ใหญ่ ไม่ตื่นกลัว ไม่หัวเราะเปิดเผยหรือหลุหลิก และไม่
เก้อเขินหรือกระดากอายในเมื่อต้องออกสังคมใดๆ

๔. การแสดงมารยาทไม่จำเป็นต้องขำจนดูเนิบนาบเกินควร และต้องไม่ลุลจน
จนขาดความเรียบร้อยงดงาม ควรฝึกให้คล่องแคล่ว ท่าทางแนบเนียน

การแสดงออกทางกิริยาท่าทางที่ดี ทางวาจาก็ดี มีความตั้งใจดีเป็นหลัก
มาก่อนเสมอ จึงควรดำรงจิตไว้ให้ถูกต้องก่อนสิ่งใดหมก ถ้าใจคิดไปในทาง
สุภาพดีงามแล้ว กิริยาท่าทางและวาจาก็จะแสดงออกมามีดีงาม ถ้าใจหงุดหงิด
งุ่นง่านเศร้าหมอง เกรงกลัวหรือกระดากอาย กิริยาวาจาก็จะแสดงออกมาไม่ดี
มารยาทนั้น ถ้าได้ฝึกจนเป็นนิสัยแล้ว ได้ชื่อว่า “งามนอก” ถ้าจิตใจสะอาดคือ
“งามใน” ด้วยแล้ว ย่อมนับได้ว่าผู้นั้นเป็นผู้งามพร้อม ความงามทั้งนอกและ
ในเกิดได้จากการฝึกฝนอบรม จึงควรที่เราจะได้ใส่ใจเพื่อจะได้เป็นประโยชน์
แก่ตน ทั้งยังเป็นการช่วยกันธำรงวัฒนธรรมไทยอันเป็นเครื่องสำแดงถึงความ
เป็นชาติไทยไว้เพื่อลูกหลานไทยในอนาคตด้วย

การยืน

การยืนตามลำพัง

การยืนตามลำพังจะยืนอย่างไรก็ได้ แต่ควรให้เป็น ไปในลักษณะสุภาพ
สบาย คือ

๑. สันเท้าชิต ปลายเท้าแยกออกเล็กน้อย หย่อนเข้าข้างใดข้างหนึ่ง หรือยืนในท่าพักพองามก็ได้
๒. แขนทั้งสองปล่อยข้างลำตัวตามสบาย ไม่แกว่งไปมา
๓. ไม่หันหน้าไปมาบ่อยๆ ตาควรมองตรง

การย่นเฉพาะหน้าผู้ใหญ่

ถ้าไม่จำเป็นไม่ควรย่นตรงหน้าผู้ใหญ่ ควรย่นเฉียงไปทางใดทางหนึ่ง
วิธีย่น ทำได้ ๒ วิธี คือ

ก. ย่นตรง ขาชิด ส้นเท้าชิด ปลายเท้าห่างกันเล็กน้อย มือทั้งสองข้าง
แนบลำตัว หรือประสานกันไว้เบื้องหน้าเท้าเข็มขัดลงไป

ข. ยืนตรงค้อมส่วนบน ตัวตรง ไหล่ค้อมเล็กน้อย มือประสานกัน
เงยหน้าเล็กน้อย

ลักษณะการประสานมือ ทำได้สองวิธี คือ กว้ามือซ้อนกัน จะเป็น
มือไหนทับมือไหนก็ได้ หรือสอคนิ้วเข้าระหว่างร่องนิ้วของแต่ละมือก็ได้
หมายเหตุ การยืนเช่นนี้ใช้ได้กับคนธรรมดาจนถึงยืนเฉพาะหน้าที่ประทับ การ
ค้อมตัวมาน้อยสุดแต่อาวูโตของผู้ที่เรายืนด้วย

การยืนถวายความเคารพพระมหากษัตริย์และพระมเหสี
ชาย ถวายคำนับ โดยปฏิบัติดังนี้

๑. ยืนตรงหันหน้าไปทางพระองค์ท่าน
๒. ก้มศีรษะและส่วนไหล่ลงช้า ๆ ท่าพอสสมควร ให้ลำตัวขนานกับพื้น แขนทั้งสองแนบข้างตัว
๓. ผงกศีรษะขึ้น อย่าให้เร็วเกินไป
๔. กระทำครั้งเดียวแล้วยืนตรง
๕. ถ้าอยู่ในเครื่องแบบ กระทำตามระเบียบของเครื่องแบบ (ยืนตรง วัน-ทยหัตถ์) ถ้าสวมหมวกที่มีไช่เครื่องแบบต้องถอดหมวกก่อน

หญิง ถวายความเคารพแบบย่อเข่า หรือที่เรียกทั่วไปว่า “ถอนสายบัว”

๑. ยืนตรง แขนทั้งสองแนบลำตัว เท้าชิด ปลายเท้าแยกเล็กน้อยพองาม หันหน้าไปทางพระองค์ท่าน
๒. ชักเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปทางหลัง โดยวาดปลายเท้าเฉียงไปทางอีกด้านหนึ่งของขาที่ยืน เพื่อพยุงตัวไว้ให้มั่น
๓. พร้อมกับย่อเข่าอีกข้างหนึ่งลงช้า ๆ
๔. เมื่อจวนต่ำสุด ให้กล่าวฝ่ามือขวาวางทับลงบนฝ่ามือซ้ายที่หงายรับ โดยให้มือวางบนขาข้างที่กำลังย่อต่ำลง ให้ก่อนไปทางเข่า (ถ้าไม่ได้ยกของทั้งสองมือ)
๕. ก้มศีรษะต่ำลงเล็กน้อย ไหล่ถึง คอชิดตัวนิด ๆ
๖. เงยศีรษะขึ้น พร้อมกับชักเท้าข้างที่ไขว้กลับที่เดิมและยืดเข่าตรง

แบบสากลทั่วไป

หญิง ทำเช่นเดียวกัน แต่ไม่ต้องยกมือทั้งสองขึ้นวางประสานกันบนหน้าขา
ปล่อยแขนตามสบายไว้ข้างตัว อย่าเกร็ง

ชาย เช่นเดียวกับถวายคำนับ แต่ไม่ต้องก้มศีรษะต่ำเท่าถวายคำนับ

การถวายคำนับแบบดังกล่าวทั้งของชายและหญิงนี้ ใช้เฉพาะถวาย
คำนับพระมหากษัตริย์ พระราชินี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ พระเจ้าลูกเธอ
ชั้นเจ้าฟ้า และพระบรมวงศ์สูงศักดิ์เท่านั้น

เมื่อได้ยินเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงชาติ เพลงเคารพ และ

เสียงประโคมจะต้องยินเคารพโดยยินอย่างสุภาพในท่าระวางตรง หันหน้าไปทาง
พระองค์ท่านหรือทางพระบรมฉายาลักษณ์ หรือองค์ประธานของเพลงเคารพ
ยืนตรงจนจบเพลง ถ้าเป็นการบรรเลงที่ปรากฏพระองค์ เมื่อจบเพลงให้ถวาย
คำนับตามเพศ แล้วนั่งหรือเคลื่อนที่แล้วแต่กรณี

หมายเหตุ

๑. เพลงเคารพมีเพลงชาติ เพลงมหาฤกษ์ เพลงมหาชัย

๒. การประโคม ยืนถวายความเคารพเฉพาะการประโคมเมื่อ
เสด็จฯ ลง หรือเสด็จฯ ออก และเมื่อเสด็จฯ กลับ หรือเสด็จฯ ขึ้นเท่านั้น

การเดิน

การเดินตามลำพัง

๑. เดินอย่างสุภาพ หลังตรง
๒. ช่วงเดินไม่ก้าวยาวหรือสั้นจนเกินไป สืบปลายเท้าให้ตรง
๓. แกว่งแขนแต่พองาม
๔. ถ้าเป็นสตรีควรระมัดระวัง ไม่แกว่งสะโพกเกินไปปกติ

การเดินกับผู้ใหญ่

๑. ให้เดินเอียงไปทางซ้ายข้างหลังผู้ใหญ่ ห่างประมาณ ๑-๒ ฟุต

๒. ช่วงก้าวพองาม
๓. การเดินในลักษณะสงบเสงี่ยม นอบน้อม ไม่ส่ายตัวหรือโคลงศีรษะ
๔. ถ้าเป็นการเดินในระยะใกล้ผู้ใหญ่ มือควรประสานกัน

การเดินสวนกับผู้ใหญ่

๑. ควรก้มตัวเมื่อผ่านใกล้ จะมากหรือน้อยสุดแล้วแต่ผู้ใหญ่ ถ้ามีอาวุโสหรือเป็นที่เคารพก็ก้มตัวมาก

๒. แต่ถ้าเป็นทางแคบ ๆ หรือตรงบันได ควรหยุดยืนในอาการสำรวม ให้ผู้ใหญ่ผ่านไปก่อน

การเดินผ่านผู้ใหญ่

เมื่อผู้ใหญ่ขึ้น ให้เดินก้มตัวผ่าน ถ้าผู้ใหญ่ทักทาย ให้ยืนน้อมกายลง พูตกว้ย และเมื่อจบการสนทนา ให้ไหว้ครั้งหนึ่งแล้วก้มตัวผ่านไป (การก้มตัวไม่แกว่งแขน มือแนบอยู่ข้างลำตัว) แต่ถ้าเป็นผู้ที่ไม่คุ้นเคยไม่ต้องไหว้

เมื่อผู้ใหญ่นั่งบนเก้าอี้หรือนั่งกับพื้น ถ้านั่งเก้าอี้ให้เดินเข้า ถ้านั่งกับพื้นให้ถอยหลังมือผ่านไป ควรดูว่าผู้ใหญ่นั้นอาวุโสมากหรือน้อย คุ้นเคยกับเราหรือไม่คุ้นเคย

การเดินเข้า คือ

๑. ถูกเข่าลง ท้วตรง มืออยู่ข้าง ๆ ตัว
๒. เคลื่อนเข้าขวา—ซ้ายไปข้างหน้าที่ละข้างสลับกัน
๓. ปลายเท้าตั้ง ช่วงก้าวพองาม ไม่กระชั้นเกินไป
๔. มือห้อยลงข้างตัว แกว่งแขนได้เล็กน้อยเช่นเดียวกับการเดิน

หมายเหตุ การเดินเข้าไม่นิยมใช้ในกรณีเข้าเฝ้า ฯ หรือเข้าพบผู้ใหญ่ การคลานลงมือให้ดูในเรื่อง “การคลาน” หน้า ๓๐

การเดินนำเสด็จ ฯ และตามเสด็จ ฯ

ในกรณีนำหรือตามเสด็จ ฯ นี้ หมายถึง การนำหรือตามเสด็จพระราช-

ดำเนินพระมหากษัตริย์หรือพระมเหสี ตลอดถึงพระบรมวงศานุวงศ์ด้วย

ก. การเดินนำเสด็จ ฯ

เฉพาะชาย มี ๒ กรณี คือ

๑. เดินนำเสด็จ ฯ ในหน้าที่กรมวัง โดยมากเป็นการนำเสด็จ ฯ สมเด็จพระบรมราชินี หรือพระบรมวงศ์ฝ่ายใน ผู้นำเสด็จ ฯ คือ กรมวัง หรือผู้ทำหน้าที่กรมวัง น้อยครั้งที่จะมีกรมวังนำเสด็จ ฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือพระบรมวงศ์ฝ่ายหน้า
๒. นำเสด็จพระราชดำเนินหรือนำเสด็จ ฯ ไป ณ ที่ต่าง ๆ หรือนำเสด็จ ฯ ไปประทับ ณ ที่ที่จัดไว้ เช่น เสด็จทอดพระเนตรภาพยนตร์หรือเสด็จ ฯ ไปในงานต่าง ๆ ซึ่งประธานของงานเป็นผู้รับและนำเสด็จ ฯ

การเดินนำเสด็จ ฯ มีดังนี้

๑. เดินหน้าข้ามซ้ายของพระองค์ท่าน ระยะห่างพอฟังพระราชกระแสได้ถนัด
ในกรณีทรงพระราชดำเนินบนลาดพระบาท ผู้นำต้องไม่เดินบนลาดพระบาท
๒. เดินในลักษณะนัยน์ตาต้องคอยจับเบี่ยงพระชนอง ทั้งนี้เพื่อจะได้สังเกตทราบ
ว่าจะทรงหยุดยืนตรงไหนก่อนถึงที่ประทับ
๓. ค้อมกายส่วนบนเล็กน้อย
๔. มือประสานยกขึ้นเหนือแนวเข็มขัดเล็กน้อย หรือจะใช้วิธีประสานนิ้วสอด
เข้าหากันทั้งสองมือก็ได้
๕. เมื่อถึงที่ที่จะอยู่เชิญประทับ ผู้นำเสด็จฯ เดินผ่านข้าง ๆ ที่ประทับเลยไป
พอควร แล้วหันมาถวายคำนับทางที่ประทับ ซึ่งเท่ากับกราบบังคมทูลให้
ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่าถึงที่ประทับแล้ว
๖. เมื่อจะถอยออกไป ถวายคำนับครั้งหนึ่ง
๗. ก่อนที่ผู้นำเสด็จฯ จะนั่งที่ของตนต้องถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง

การนำเสด็จฯ สำหรับผู้หญิง มีกรณีเดียว คือ นำเสด็จฯ ไปทอด
พระเนตร ณ ที่งานต่าง ๆ หรือนำเสด็จฯ สู่ที่ประทับ ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ
ชายนำเสด็จฯ แต่ถวายคำนับแบบหญิงคือถอนสายบัว

ข. การเดินตามเสด็จ ทั้งหญิงและชายเดินเบี่ยงหลังพระ องค์ท่านใน
อิริยาบถเดินตามลำพังหรือเดินกับผู้ใหญ่ แต่ต้องเดินอย่างสุภาพ หน้านองตรง
ไม่ยิ้มพยักพเยิดทักทายหรือทำความเคารพผู้อื่นใดหรือพูดคุยกับผู้อื่น เมื่อตน
กำลังอยู่ในขบวนเสด็จ ฯ

การเดินเข้าสู่ที่ชุมนุมที่นั่งเก้าอี้

ถือหลักเดียวกับการเดินผ่านผู้ใหญ่ คือ

๑. เดินไปอย่างสุภาพ ถ้าจะทักทายหรือเคารพผู้ใดก็ไม่ส่งเสียงดังเอะอะ
๒. เมื่อผ่านผู้ที่นั่งอยู่ก่อนควรก้มหลังเล็กน้อย ถ้าผู้นั่งเป็นผู้อาวุโสมากก็ก้มหลังมาก
๓. ระวังอย่าให้เสื้อผ้าหรือร่างกายไปกรายผู้อื่น
๔. ถ้าไม่มีการกำหนดที่นั่ง ก็เลือกนั่งเก้าอี้ที่สมควรแก่ตน โดยถือความสุภาพเป็นหลักสำคัญ
๕. อย่าลากเก้าอี้ให้ดังหรือโยกย้ายเก้าอี้ไปจากที่ที่เขาจัดระดับไว้ ถ้าเป็นที่นั่งที่กำหนดไว้ก็นั่งตามที่ของตน

การเดินเข้าสู่ที่ชุมนุมที่นั่งกับพื้น

๑. เดินตรงเข้าไปอย่างสุภาพ
๒. เมื่อผ่านผู้ที่นั่งอยู่ก่อนให้ก้มหลัง มากหรือน้อยสุดแต่ระยะใกล้ไกล หรือความอาวุโสของผู้นั่ง ไม่แกว่งแขน
๓. อย่าให้เสื้อผ้าหรือร่างกายไปกรายผู้อื่น เมื่อผ่านแล้วเดินธรรมดา
๔. ถ้าผ่านระยะใกล้มาก ไข้เดินเข้า หรือกลานลงมือ

การเดินในที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือสมเด็จพระบรมราชินีประทับอยู่

ตามประเพณีไทย การเดินผ่านพระราชอาสน์หรือที่ประทับซึ่งองค์พระประมุขกำลังประทับอยู่ ทำให้ได้เป็นอันขาด (เรียกว่า “ห้ามคัดหน้าฉาน”) การเดินผ่านหลังที่ประทับในระยะใกล้ก็ไม่ควรทำ แต่ในกรณีที่มีกิจจะต้องกระทำหน้าที่นั้นและมีความจำเป็นก็ทำได้ (แต่ไม่ใช่ในลักษณะเดินคัดหน้าฉาน) เช่น

เดินออกไปลีลาศเมื่อประทับอยู่บนเวทีลีลาศ เดินออกไปทำหน้าที่การงานหน้าที่
ประทับ เช่น เข้าไปยกหรือเลื่อนไมโครโฟน หรือทำความสะอาดพื้นที่ เดิน
ผ่านชั้นลงบนพลับพลาไปขึ้นเมรุ เมื่อประทับอยู่บนพลับพลานั้น เป็นต้น

ก. การเดินผ่านหน้าหรือหลังที่ประทับ

ต้องทำในระยะห่าง และเฉพาะในกรณีจำเป็นที่สุด

๑. ลุกขึ้นจากที่แล้วถวายคำนับ
๒. เดินอย่างสุภาพ
๓. เมื่อจะผ่านที่ประทับ หันไปถวายคำนับ
๔. เมื่อผ่านไปแล้วหันไปถวายคำนับ
๕. ก่อนจะนั่งที่ ถวายคำนับ

ข. การเดินไปทำกิจธุระใด ๆ หน้าพระราชอาสน์หรือที่ประทับ

๑. เมื่อลุกจากที่ ถวายคำนับ
๒. เดินไปยังสถานที่ที่จะทำสิ่งใดถวาย
๓. ถึงที่ ถวายคำนับ
๔. การทำสิ่งใดถวายจะนั่งย่อเข้า หรือคุกเข้า หรือหมอบแล้วแต่กรณี เช่น ยก
หรือเลื่อนไมโครโฟนก็นั่งย่อเข้าข้างหนึ่งหรือคุกเข้า ถ้าเป็นกรณีกวาดพื้น
หยิบของก็หมอบลง โดยลงแขนข้างซ้าย มือขวาใช้ทำกิจ
๕. ลุกขึ้นถอยหลัง ๑ ก้าว ถวายคำนับ
๖. เดินถอยหลัง ๓ ก้าว ถวายคำนับแล้วเดินกลับที่
๗. ก่อนจะนั่งถวายคำนับ

ค. การเดินขึ้นลงเมรุ

๑. ลุกจากที่นั่ง ถวายคำนับ
๒. เมื่อจะผ่านที่ประทับ ถวายคำนับ

๓. ลงจากเมรุถึงพื้นดิน ถวายคำนับ
๔. เมื่อผ่านที่ประทับขึ้นพลับพลา ถวายคำนับ
๕. ก่อนจะนั่ง ถวายคำนับ

ปกติในพระราชอาสน์ที่ทอดไว้รอกำหนดเสด็จฯ ผู้มีมารยาทจะเดินผ่าน แม้ไม่มีพระองค์ประทับอยู่ ก็ควรถวายคำนับเสียก่อนจะเดินผ่านไป ธรรมเนียมไทยนั้นเมื่อเข้าไปในพระที่นั่งใด ถ้ามีพระมหาเศวตฉัตรประดิษฐานอยู่ในนั้นก็ต้องลงหมอบกราบหรือถวายคำนับทุกทีไป

การนั่ง

การนั่งเก้าอี้ตามลำพัง

๑. ในที่ประชุมชน หรือต่อหน้าสุภาพชนผู้ใด หรือในงานพิธีใดๆ นั่งหลังพิงพนักเก้าอี้ในอิริยาบถที่สบาย
๒. เท้าชิด เข้าชิด สำหรับชายแยกเข้และปลายเท้าเล็กน้อยก็ได้
๓. มีอวางบนหน้าขา ถ้าเป็นเก้าอี้มีเท้าแขนจะเอาแขนพาดเท้าแขนก็ได้
๔. ไม่ควรนั่งไขว่ห้าง ควรนั่งเต็มเก้าอี้ อย่างนั่งโยกเก้าอี้ ถ้าผู้นั่งเป็นผู้หญิง ต้องระมัดระวังเครื่องแต่งกาย อย่าให้ประเจิดประเจ้อ

การนั่งเก้าอี้ต่อหน้าผู้ใหญ่

๑. นั่งให้เต็มกันแต่หลังไม่พิงพนัก ตัวตรง

๒. มีอวาทประสาณกันบนตัก

สำหรับชาย ทรุคลงนั่งเต็มกัน เข้าแยกเล็กน้อย สันเท้าชิด ปลายเท้า
แยกเล็กน้อย

สำหรับหญิง เมื่อลงนั่งให้ทรุคนั่งเพียงครึ่งกัน แล้วค่อยเหยียบจนอยู่ใน
ลักษณะนั่งเต็มกัน หัวเข้า สันเท้า ปลายเท้าชิดกัน หลังไม่พิงพนัก มีอวาท
ประสาณกันบนตัก

การนั่งลงสอ

มักใช้เมื่อนั่งอยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่อาวุธโสมาก

๑. นั่งเก้าอี้ตามมารยาทการนั่งเก้าอี้
๒. หลังไม่พิงพนัก วางแขนทั้งสองลงบนหน้าขา
๓. น้อมตัวลง เหยยหน้าเล็กน้อย
๔. มือวางประสานกัน ไม่ต้องจับกันจนแน่น

ชาย เข้าแยก ส้นเท้าชิด ปลายเท้าแยกเล็กน้อย

หญิง เช่นเดียวกับชาย เว้นแต่ เช่า สันเท้า ปลายเท้าชิดตลอด

การนั่งกับพื้นตามลำพัง

๑. นั่งพับเพียบในลักษณะสุภาพ
๒. ยึดตัวไม่ต้องเก็บปลายเท้า แต่อย่าเหยียดเท้ายาว
๓. มีอวางไว้บนตักก็ได้
๔. ผู้หญิงจะนั่งเท้าแขนก็ได้ แต่อย่าทำมือไปข้างหลังจนท้องแขนแอ่นหยัก
ข้างหน้า ให้เท้าปลายมือไปอยู่ข้างหน้า
๕. ผู้ชายไม่ควรนั่งเท้าแขน นั่งปล่อยแขนก็ได้

การนั่งกับพนักต่อหน้าผู้ใหญ่

การนั่งต่อหน้าผู้ใหญ่ โดยทั่วไปให้ปฏิบัติ ดังนี้

๑. นั่งพับเพียบเช่นเดียวกับนั่งตามลำพัง น้อมตัวเล็กน้อย
๒. เก็บปลายเท้า โดยเบนปลายเท้าเข้าหาสะโพก
๓. มือประสานกันโดยหงายมือซ้ายและคว่ำมือขวาตาม

หมายเหตุ โดยปกติมักนั่งพับเพียบทับซ้าย ทั้งนี้เพื่อจะได้สะดวกในการรับของ

การนั่งลงศอกเมื่อนั่งกับพื้น

ใช้เมื่อนั่งใกล้ผู้ใหญ่อาวุโสมาก โดย

๑. นั่งพับเพียบ
๒. วางแขนทั้งสองไว้บนหน้าขา น้อมตัวเบี่ยงลงข้างาม
๓. เงยหน้าเล็กน้อย มือประสานกัน
๔. การนั่งลงศอกไว้บนหน้าขานี้ อาจใช้ในการเฝ้า ๆ ก็ได้ โดยให้ศอกข้างหนึ่งลงพื้น เบี่ยงตัวหมอบต่ำลงเป็นเชิงหมอบเฝ้า ๆ กล้วย ๆ ก็ใช้ได้ ใช้กับพระบรมวงศานุวงศ์ก็ได้ แต่กับผู้ใหญ่อาวุโสที่มีเชื้อเจ้านายก็ไม่ใช้ศอกลงพื้น เพียงแต่วางศอกทั้งสองกับหน้าขา

การนั่งคุกเข่า

ใช้ในกรณีเตรียมถวายบังคมหรือเตรียมกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ หรือเมื่อรับคำสั่งจากผู้ใหญ่ ฯลฯ โดย

๑. นั่งตัวตรง
๒. วางก้นบนส้นเท้า
๓. ปลายเท้าตั้ง
๔. มือทั้งสองประสานกัน หรือจะวางคว่ำบนหน้าขาก็ได้

การนั่งหน้ารถพระที่นั่ง

ผู้ที่นั่งหน้ารถพระที่นั่งหรือรถที่นั่ง ตามธรรมดาต้องเป็นชาย ก่อนที่จะขึ้นนั่งจะต้องถวายความเคารพก่อน แล้วขึ้นนั่งโดยหันหลังขึ้นนั่ง พร้อมกับยกขาขึ้นตามไปด้วย นั่งตัวตรง ขาชิด เข้าชิด หลังแตะพนักแต่ไม่พิง มือประสานบนตัก สำรวมอิริยาบถแต่ให้ผึ่งผาย ไม่เหลียวหน้าไปทางใด

การหมอบ

ใช้กับผู้อาวุโสและสูงศักดิ์มาก คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมวงศานุวงศ์และสมเด็จพระสังฆราช

๑. นั่งพับเพียบเก็บปลายเท้า
๒. หมอบลงไป ให้เข้าข้างหนึ่งอยู่ระหว่างแขนทั้งสองข้าง (ท่ากราบ)
๓. แขนวางราบกับพื้นตลอดครึ่งแขนส่วนมือถึงศอก
๔. มือประสาน (หรือประนมทอนกราบ) แล้วแตะกรณี

การลุกจากหมอบ จะต้องยกส่วนสะโพกขึ้นก่อน โดยกดท้องแขนทั้งสองลงบนพื้นแล้วยกตัวตาม

การคลาน

การคลานลงมือ

การคลานลงมือ ใช้ในการฝึกคลานเมื่อไม่ได้ถือของ

๑. นั่งคุกเข่าตัวตรง โน้มตัวลงเอามือทั้งสองจรดพื้น
๒. ฝ่ามือติดพื้น นิ้วติดกัน ปลายนิ้วชี้ไปข้างหน้า
๓. ปลายเท้าตั้ง คลานโดยสับเข่าและสับมือไปข้างหน้าสลับข้างกัน ไม่คลาน
ลูกกลิ้งหรือเนินนาบเกินไปแต่ให้คล้องแกลส่วนน้ำหนัก

๔. อย่าให้ส่วนหลังโค้ง อย่าให้ท้องย้วยต่ำ
๕. คลานตรง ๆ อย่าส่ายสะโพก ให้ระยะห่างของมือและเท้าเท่ากันตลอดทาง
อย่าให้มือชิดกัน ให้ห่างเท่ากับช่วงไหล่
๖. อย่าก้มหน้า

หมายเหตุ การคลานไม่ว่าประเภทใด เท้าจะต้องตั้งเสมอ ถ้าสวมรองเท้าก็ตั้ง
ปลายรองเท้า ถ้าจะคลานถอยหลังก็คลานเช่นเดียวกัน แต่ถอยไปข้างหลัง

การคลานยกของ

ถ้ายกของถือของคลาน จะต้องคลานในแบบคลานยกของ หรือที่เรียก
ง่าย ๆ ว่า “คลานไขยก” ยกของมือเดียวคลานแบบหนึ่ง ยกของสองมือคลาน
อีกแบบหนึ่ง การยกของคลานสำหรับผู้หญิง ถ้าเป็นของเล็กยกมือเดียว ถ้าของ
ใหญ่ยกสองมือ แต่สำหรับผู้ชายคลานยกของ ไม่ว่าของที่ยกจะเป็นของเล็กหรือ
ของใหญ่ จะต้องยกสองมือเสมอ

ก. กลานยกของมือเดียว (เฉพาะหญิงเท่านั้น)

๑. ถือของด้วยมือขวา (ควรถือแบบเชิญของ คือ วางของบนฝ่ามือ) แขนขวาเชิญของต้องตั้งฉากกับลำตัว
 ๒. ก้าวเข้าไปข้างหน้า พร้อมกับลากขาอีกข้างหนึ่งตามไป
 ๓. มือซ้ายแตะพื้นอย่างหยังมือ (คือ ปลายนิ้วจรดพื้น ท้องมือพ้นพื้น)
 ๔. เมื่อเข้าเสมอกันทั้งสองข้างแล้ว ลากเข้าทั้งสองลงพื้นพร้อมกัน
 ๕. ปลายเท้าและปลายรองเท้าต้องตั้งอยู่เสมอ
 ๖. ตัวตรง หน้าตรง
 ๗. ทำสมาธิเสมอกลตกระยะทาง ไม่หยุดชะงักเป็นตอนๆ
- ถ้าจะถอยหลัง ก็กลานเชิญของถอยหลังไปเหมือนเดินเข้า

ข. กลานยกของสองมือ

แบบนี้ชายกับหญิงกลานแตกต่างกัน

ชาย

กลานเหมือนกลานแขนในการแสดงโขนละคร

๑. ถือของสองมือในระดับหน้าท้อง แขนตั้งฉาก ไม่กางศอก
๒. นั่งคุกเข่า
๓. ยกเข้าไปข้างหน้า ตัวเฉียง พร้อมกับวาดเท้าอีกข้างหนึ่งไปหาเท้าของเข่าที่ยกไป
๔. ปลายเท้าตั้ง
๕. ทำเช่นนั้นสลับข้างกันไป
๖. ระหว่างกลานลำตัวตั้งตรง ก่อนข้างยกออก

การยกของกลาน ต้องระวังไม่ให้ของที่ยกเฉียงไปมาตามตัว โดยอาศัย
แขนที่ยกของ เมื่อตัวเฉียงไปทางซ้ายก็ยึดแขนซ้ายออกไป แขนขวาไม่ยึด ตัว
เฉียงขวาก็ยึดแขนขวา ทำเช่นนั้นของก็จะตรงไม่ว่าตัวจะเฉียงไปทางไหน

กลานถอยหลัง

๑. ยกเท้าข้างหนึ่งเฉียง ถอยหลังไป
๒. วาดเท้าอีกข้างหนึ่งตามไปวางข้างเท้าของขาที่ยกถอยไป ทำสลับกันตลอด
ไป

หญิง

๑. ถือของสองมือ

๒. ยกเข้าข้างหนึ่งตั้ง
 ๓. ลากขาอีกข้างหนึ่งตาม
 ๔. เมื่อเข้าเสมอกันลดลงพร้อมกัน ให้เข้าที่ตั้งถึงพื้น เข้าของขาข้างที่ลากมา อยู่สูงกว่าพื้นเล็กน้อย
 ๕. ยกเข้าข้างที่ไม่จรดพื้นไปข้างหน้า แล้วลากขาของเข้าที่จรดพื้นตามไป แล้วทำเช่นข้างต้น ทำอย่างนี้สลับกันไปและสม่ำเสมอ ไม่หยุดชะงักเป็นตอนๆ
- คลานถอยหลัง ถ้าถือของ ใช้เดินเข้า ถ้าไม่ถือของคลานลงมือถอยหลัง

หมายเหตุ การคลานยกของสองมือแบบหญิงนั้น เป็นการคลานทั้งสองเข้า โดยเปลี่ยนเข้า และเข้าข้างหนึ่งลงถึงพื้น อีกข้างหนึ่งสูงกว่าพื้นเล็กน้อย สืบเข้าสลับกันไป ไม่ใช่คลานโดยเข้าไม่ติดพื้น เลยจะกลายเป็นเดินเตี้ยไป ถ้าเป็นคลานยกของมือเดียวก็ใช้เข้าเดียว (การคลานยกของสองมือแบบหญิงนี้ ใช้สำหรับชายก็ได้)

การแสดงความเคารพแบบต่างๆ

การแสดงความเคารพเมื่อยืน ทำได้หลายแบบ เช่น

๑. วันทยหัตถ์ ในกรณีแต่งเครื่องแบบ สวมหมวก
๒. ก้มศีรษะ สำหรับชาย ในกรณีแต่งเครื่องแบบหรือไม่ก็ตาม แต่มิได้สวมหมวก
๓. เปิดหมวก เฉพาะชาย ไม่ได้แต่งเครื่องแบบ แต่มีหมวกสวม

การไหว้ การไหว้เป็นมารยาทไทย ใช้ได้ทั้งชายหญิง อริยาบถไหว้
คือ มือทั้งสองข้างประนม นิ้วชิดกัน ปลายนิ้วจรดกัน ไม่แยกปลายมือออก
จากกัน (สำหรับโขนละครแยกปลายมือออก)

การไหว้แบ่งออกเป็น ๔ อย่าง คือ

ก. ไหว้พระสงฆ์ (ขณะยืน)

๑. ยกมือที่ประนมขึ้นจรดหน้าผาก
๒. ให้ปลายหัวแม่มือจรดระหว่างนิ้ว ค้อมศีรษะลงให้ปลายนิ้วชี้จรดดินผม
แนบมือให้ชิดหน้าผาก ค้อมตัวให้มาก
๓. ชาย ยืนส้นเท้าชิด ปลายเท้าแยกเล็กน้อย
หญิง ก้าวขาขวาไปข้างหน้า เพื่อยันพื้นกันล้ม ย่อตัวค้อมศีรษะลงไหว้ต่ำ
มาก ไหว้ตรงๆ ไม่ใช่ไหว้เอียงซ้ายหรือเอียงขวา

ข. ไหว้บิดามารดา ครูอาจารย์

๑. ยกมือประนมขึ้นจรดส่วนกลางของหน้า
๒. ให้ปลายหัวแม่มือจรดจมูก ค้อมศีรษะลงให้ปลายนิ้วชี้จรดระหว่างคิ้ว
๓. ชาย สันเท้าชิด ปลายเท้าแยกเล็กน้อย ค้อมแต่ส่วนไหล่และศีรษะ
หญิง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ย่อตัวลงไหว้ ค้อมศีรษะก่อนข้างตำรับ
ปลายนิ้ว

ก. ไหว้ผู้ที่เคารพทั่วๆ ไป และการรับไหว้

ยกมือที่ประนมจรดส่วนล่างของหน้า ให้ปลายหัวแม่มือจรดปลายคาง ให้ปลายนิ้วชี้จรดจมูกส่วนบน ก้มศีรษะลงรับปลายมือให้งาม ไม่ใช่พุ่งมือขึ้นไปตรง ๆ โดยไม่ก้มศีรษะลงมาหามือ

การรับไหว้ ยกมือทั้งสองมาประนมไว้ที่อก แล้วก้มศีรษะให้ผู้ไหว้เล็กน้อย

ง. ให้อู๋ผู้ที่เสมอกัน ไม่ต้องยกมือที่ประนมขึ้นจรคหน้า เพียงแต่ยก
มือที่ประนมขึ้นเพียงเหนืออก (ถ้อมศึระะลงเล็กน้อยก็ไค้ แต่ไม่ต้องจรคปลาย
นิ้ว จะไค้มองกู่ทำทางไม่แข่งกระด้างเกินไป)

การแสดงความเคารพเมื่อนั่งกับพื้น

การกราบ การกราบบูคคลทั่วไปซึ่งผู้กราบมีความเคารพอย่างสูง ใช้วิธีหมอบกราบซึ่งปฏิบัติ ดังนี้

๑. นั่งพับเพียบเก็บปลายเท้า
๒. เบี่ยงตัวหมอบลง ให้เข้าข้างหนึ่งอยู่ในระหว่างแขนทั้งสองข้าง
๓. วางแขนทั้งสองราบลงกับพื้นตลอดครึ่งแขน คือ จากศอกถึงมือ
๔. ประนมมือวางตั้งลงกับพื้น แล้วก้มศีรษะลงให้หน้าผากแตะสันมือ
๕. ทำครั้งเดียวไม่แบมือ แล้วทรงตัวขึ้นนั่งแบบนั่งหน้าผู้ใหญ่ นั่งลงศอกหรือหมอบแล้วแต่กรณี

หมายเหตุ การกราบนี้ใช้กับบุคคลที่มีอาวุโสขึ้นไปจนถึงพระมหากษัตริย์ พระมเหสีและกราบศพผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสกว่าตนมากๆ

การแสดงความเคารพเมื่อนั่งเก้าอี้

๑. ถ้าผู้ที่เราจะเคารพมีอาวุโสน้อย ให้หันไปไหว้ตามธรรมดา
๒. ถ้าเป็นผู้อาวุโสมาก ก็หันไปน้อมตัวไหว้แล้วควรงั่งประสานมือ
๓. ในกรณีที่ผู้ที่เราทำความเคารพยังไม่ได้นั่งเก้าอี้ ควรย่อตัวไหว้เสียก่อน แล้วจึงค่อยนั่งลงในเมื่อผู้ใหญ่เชิญให้นั่งเก้าอี้ ถ้าปฏิบัติอย่างหลังนี้เป็นมารยาทสากล ซึ่งก็เหมาะสมแก่ลักษณะของคนไทย คือ ให้ผู้ใหญ่อนุญาตแล้วจึงนั่ง

การแสดงความเคารพพระภิกษุ พระพุทธรูป หรือพระรัตนตรัย

ตามประเพณีนิยมแล้ว การกราบพระไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปหรือพระภิกษุ มีแบบเดียว คือ กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ เว้นแต่สถานที่ไม่อำนวย เช่น ที่พื้น ที่กลางลานหรือในยานพาหนะ ก็ใช้ไหว้แทน

การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ประกอบด้วย เข้าทั้งสอง สอ
ทั้งสอง และหน้าผากหนึ่งรวมเป็นองค์ห้า

ท่าเตรียม มีดังนี้

ชาย นั่งท่าพรหม เข้ายันพื้นห่างกันพอควร ปลายเท้าตั้งชิดกัน นั่งทับ
สันเท้า

หญิง นั่งท่าเทพธิดา เข้ายันพื้นในลักษณะชิดกัน ปลายเท้าราบไปกับ
พื้นหงายฝ่าเท้า นั่งทับสันเท้า

จังหวะที่ ๑

๑. ประนมมือระหว่างอก (อัญชลี)

จังหวะที่ ๒

๒. ยกมือที่ประนมขึ้นพร้อมกับก้มศีรษะเล็กน้อย นิ้วหัวแม่มือจรดกลางหน้าผาก (ปลายนิ้วชี้จะสูงกว่าศีรษะ)

จังหวะที่ ๓

๓. ก้มลงกราบโดยทอดศอกให้แขนทั้งสองข้างลงพื้นพร้อมกัน
๔. คว่ำมือทั้งสองแบนราบลงกับพื้น ให้นิ้วทั้งห้าชิดกัน มือทั้งสองวางห่างกันเล็กน้อยประมาณ ๔ นิ้ว พอให้หันหน้าผากจรดพื้นในระหว่างมือทั้งสองได้
๕. ชาย ต้องให้ศอกต่อเข่า
หญิง ศอกแนบเข่าทั้งสอง

๖. ลูกนั่งในท่าคุกเข่า ทำตามจังหวะทั้งสามติดต่อไปจนครบ ๓ ครั้งแล้ว
ทรงตัวขึ้น ยกมือประนมจรดกลางหน้าผากอีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า จบ แล้ว
ลดตัวนั่งในท่าปกติ

หมายเหตุ การกราบพระรัตนตรัยอีกแบบหนึ่งที่นิยมใช้กันทั่วไป คือ นั่งพับเพียบ
กราบ เป็นการกราบที่ไม่ครอบงำหัว ซึ่งที่ถูกต้องแล้วควรกราบแบบเบญจางค-
ประดิษฐ์เสมอ

การถวายบังคม

การถวายบังคม เป็นการถวายความเคารพพระมหากษัตริย์และพระมเหสีตามประเพณีไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนปัจจุบัน กระทำได้ทั้งหญิงและชาย แต่โอกาสที่หญิงจะถวายบังคมมีน้อย โดยมากใช้วิธีกราบ

การถวายบังคม ทำดังนี้

จังหวะที่ ๑

๑. นั่งคุกเข่า ตัวตรง ยกอก วางมือคว่ำบนหน้าขา (ชายแยกเข่าได้เล็กน้อย) นั่งบนส้นเท้า ปลายเท้าตั้ง
๒. ยกมือขึ้นประนมตรงระดับอก ให้ปลายนิ้วตั้งตรงกาง (ไม่เบนออกนอกตัว เหมือนการไหว้หรือกราบพระ)

จังหวะที่ ๒

๓. ทอดมือที่ประนมนั้นไปข้างหน้า ให้ปลายมือต่ำลง โน้มตัวไปข้างหน้า

จังหวะที่ ๓

๔. ยกปลายมือวากกลับขึ้นจนนิ้วหัวแม่มือทั้งสองจรดหน้าผาก
๕. ลำตัวเฉพาะเอวเอนไปข้างหลัง ซ้ายเอนมากกว่าขวา
๖. หน้าเงยขึ้นให้ตาอยู่ระดับนิ้วหัวแม่มือ คอกจะกางออก
๗. ลดมือลงพร้อมกับโน้มตัวกลับไปข้างหน้า ค่อย ๆ วาดมือลงมาถึงหน้าท้อง และยกตัวขึ้นตรง
๘. ทำเช่นนี้ ๓ ครั้ง แล้วเปลี่ยนจากท่านั่งเป็นหมอบ

หมายเหตุ การถวายบังคมที่ถูกต้อง จะต้องไม่เป็นการฝืนอวัยวะให้ผิดธรรมชาติ ลักษณะมือต้องประนมปลายนิ้วชิดกัน ไม่ใช่ผายปลายนิ้วเหมือนแบบโขนละคร หรือบังคมแบบไหว้ครูของนักมวย ซึ่งแบบดังกล่าวนี้นิยมนั่งโดยผายเข่ามาก ตัวเอนมาก การวาดมือประนมยกขึ้นลงนั้น ถ้ารู้จักทำให้งาม แต่ไม่ถึงขนาดโขนละครถวายบังคม ก็จะมองดูงามกว่ายกมือพุ่งขึ้นหรือพุ่งลงตรง ๆ

มารยาทต่าง ๆ

มารยาทการเข้าพบผู้ใหญ่

การเข้าพบผู้ใหญ่ในที่ที่ใช่เก้าอี้

๑. เดินอย่างสุภาพ
๒. เมื่อใกล้ผู้ใหญ่แล้วจึงไหว้ (ตามระเบียบการไหว้)
๓. จากนั้นทางที่ดียืนห่าง ๆ รอให้ผู้ใหญ่บอกให้นั่งเสียก่อนจึงนั่งลง จะสุภาพกว่า

ตรงเข้าไปนั่งเก้าอี้เอาเอง หรือไม่ก็ขออนุญาตนั่งเสียก่อนจึงค่อยลงนั่ง
อย่างนั่งต่อหน้าผู้ใหญ่ ทั้งเป็นมารยาทของสากลที่ไทยนำมาใช้ได้เหมาะ
ทีเดียว

การเข้าพบผู้ใหญ่เมื่อขึ้น

๑. เดินอย่างสุภาพเข้าไปใกล้พอสมควร (อย่าให้ตรงหน้าผู้ใหญ่)
๒. ไหว้แล้วยืนสำรวจ มือประสาน

การเข้าพบผู้ใหญ่เมื่อนั่งกับพื้น

๑. เดินอย่างสุภาพ เข้าไปใกล้ในระยะพอควร
๒. ก้มเข้าลง ถอดรองเท้าลงมือ เข้าไปนั่งพับเพียบเก็บปลายเท้า
๓. ถ้าเป็นผู้อาวุโสน้อย ใช้ไหว้ แล้วนั่งแบบนั่งต่อหน้าผู้ใหญ่
๔. ถ้าเป็นผู้อาวุโสมาก ใช้กราบ แล้วนั่งลงตอกบนขาทั้งสอง ถ้าเป็นเจ้านาย
ในพระราชวงศ์ก็หมอบเฝ้า ตอกข้างหนึ่งลงพื้น

มารยาทการส่งของให้ผู้ใหญ่

การส่งของให้ผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ก. ผู้ใหญ่อาวูโสมาก

จังหวะที่ ๑

๑. นำของใส่ภาชนะ เช่น พาน หรือโต๊ะ* จับเชิงพานหรือโต๊ะทั้งสองมือ
๒. เดินเข้าไปใกล้พอสมควร.
๓. ก้มต่ำลง เดินเข้าเข้าไป

หมายเหตุ ทำเหมือนกันทั้งชายและหญิง

*โต๊ะ คือ ภาชนะรูปคล้ายโดก แต่พื้นดิน สำหรับวางหรือใส่สิ่งของ ในรูปคือภาพโต๊ะ ไม่ใช่พาน

จังหวะที่ ๒ เมื่อได้ระอະพอดมกัร

๔. นั่งพับเพียบ
๕. วางพานหรือโต๊ะไว้ขวามือ
๖. กราบทั้งมือ ๑ ครั้ง

จังหวะที่ ๓

๗. จากนั้นยกพานหรือโต๊ะสองมือ ประกอส่งของให้
๘. การส่งของให้ผู้ใหญ่ต้องส่งสองมือเสมอ นอกจากของเล็กมาก อาจส่งด้วยมือขวามือเดียว โดยการลงศอกซ้าย

จังหวะที่ ๔ เมื่อผู้ใหญ่วัดของไปแล้ว

๔. วางพานหรือโต๊ะไว้ข้างหน้า
๑๐. กราบทั้งมืออีก ๑ ครั้ง

จังหวะที่ ๕

๑๑. จากนั้น ถือพานหรือโต๊ะสองมือ เดินเข้าถอยหลังกลับ

ข. ผู้ใหญ่อาวุโสน้อย

ให้เปลี่ยนเป็นคุกเข่าแล้วไหว้แทน ดังนี้

๑. เดินเข้าเข้าไป
๒. คุกเข่า ยื่นของส่งให้ทั้งสองมือ
๓. วางพานหรือโต๊ะทางขวามือ ยกมือไหว้ ๑ ครั้ง
๔. จากนั้นถือพานสองมือ เดินเข้าถอยหลังกลับ

ส่งของให้ผู้ใหญ่ขณะนั่งกับพื้น

ผู้ใหญ่อาวุโสมาก

ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับการส่งของให้ผู้ใหญ่อาวุโสมากที่นั่งเก้าอี้ คือ

๑. จับเชิงพานหรือโต๊ะสองมือ เดินเข้าเข้าไป
๒. นั่งพับเพียบวางพานหรือโต๊ะไว้ทางขวามือ
๓. กราบตั้งมือ ๑ ครั้ง (ถ้าอาวุโสน้อยไม่ต้องกราบ นั่งพับเพียบแล้วส่งของให้)

๔. ส่งของสองมือ

๕. เมื่อผู้ใหญ่รับของแล้ว วางพานหรือโต๊ะไว้ทางขวามือ กราบ (ไหว้ถ้าอายุใส่น้อย) อีกครั้งหนึ่ง

๖. ถือนพานหรือโต๊ะสองมือ เดินเข้าถอยหลังกลับ

การรับของจากผู้ใหญ่

การรับของมือเดียว (ลงศอกซ้าย)

การรับของมือเดียวจากผู้ใหญ่อาวุโสมากขณะนั่งเก้าอี้

๑. กลานลงมือเข้าไปใกล้

๒. นั่งพับเพียบ กราบตั้งมือ ๑ ครั้ง

๓. รับของมือเดียวด้วยมือขวา ลงทอกซ้าย ถ้าเป็นของใหญ่รับสองมือ

๔. วางของไว้ทางขวามือ แล้วกราบทั้งมืออีก ๑ ครั้ง ..

หมายเหตุ ของเล็กๆ เมื่อรับแล้วจะถือไว้ในอุ้งมือเวลากราบก็ได้ แต่ถ้าเป็น
ของใหญ่หนัก จึงจำเป็นต้องวางกับพื้น

๕. ถือของมือขวา ข้อศอกทั้งฉาก เดินเข้าถอยกลับ

ถ้าเป็นผู้ใหญ่อาวุโสน้อย มีข้อปฏิบัติต่างกันเล็กน้อย คือ

๑. เดินเข้าเข้าไปใกล้ นั่งพับเพียบเก็บปลายเท้า
๒. ไหว้ตามระดับอาวุโส
๓. รับของด้วยมือขวาถ้าเป็นของเล็ก หรือรับทั้งสองมือถ้าเป็นของใหญ่
๔. มือขวาถือของแล้วเดินเข้าถอยกลับ

การรับของจากผู้ใหญ่อาวุโสมากขณะขึ้น

๑. เดินเข้าไปใกล้พอควร
๒. ย่อตัวลงไหว้ (ถ้าเป็นชาย ค้อมตัวไหว้)
๓. ลงเข่าซ้าย ตั้งเข่าขวา (ชาย—หญิงทำแบบเดียวกัน) ถ้าสถานที่ไม่อำนวย
ให้ย่อตัวรับแทนการลงเข่า

๔. รับของทั้งสองมือ

๕. ทรงตัวลุกขึ้นตรง ก้าวถอยหลังให้ห่างพอควรจึงหันตัวกลับ

ถ้าเป็นผู้ใหญ่อาวุโสหน่อย ทำอย่างเดียวกัน ต่างกันตรงย่อตัวรับแทนการคุกเข่าดังนี้ เดินเข้าไปใกล้ไว้ ย่อตัวรับ (มือเดียวหรือสองมือแล้วแต่ความเล็กใหญ่ของสิ่งของ) ก้าวถอยหลังพอควรแล้วหันตัวกลับ

การรับของจากผู้ใหญ่ขณะนั่งพน

ก. ถ้าเป็นผู้ใหญ่อาวุโสหน่อย ให้ปฏิบัติดังนี้

๑. เดินเข้าเข้าไป

๒. ได้ระยะพอสมควร นั่งพับเพียบ ยกมือไหว้ตามระดับที่กล่าวมาแล้ว
 ข้อสังเกต ถ้าส่งของ ส่งก่อนแล้วจึงไหว้
 ถ้ารับของ ไหว้ก่อนแล้วจึงรับ

๓. รับของ ถ้ำของเด็ก ให้ยกแขนขวา พลิกมือขวารับ มือซ้ายเท้าแขน
ถ้ำของใหญ่ ให้รับสองมือ

๔. ถือของ (ยกแขน) เดินเข้าตอยหลังกลับ

ข. ถ้าเป็นผู้ใหญ่อาวุโสมาก ใช้กราบแทนไหว้ ลงศอกซ้ายรับ
ถ้ำของเล็ก นอกนั้นทำเหมือนกัน

การแจกของชำร่วย

ตามปกติ ของชำร่วยใส่พานหรือถาด ผู้แจกจับภาชนะสองมือ ถ้าเป็นพานก็จับที่เชิงพานแล้วยื่นพานให้ผู้รับแจกหยิบของเอง อย่าหยิบส่งให้ การแจกของชำร่วยในพิธีสมรส เจ้าสาวก็ควรใช้วิธีเดียวกับข้างต้น ไม่ควรหยิบของส่งให้ด้วยมือ นอกจากแขกที่เป็นเพื่อนสนิทขอให้เลือกหยิบส่งให้ ก็ปฏิบัติตามได้ การแจกของใส่พานให้แขกเป็นวิธีที่ถูกต้องและสุภาพที่สุดไม่ว่าในงานใดๆ ก็ตาม

อริยาบถขณะส่งพาน ทำได้หลายวิธีคือ

๑. ย่อตัวลงเล็กน้อย
๒. นั่งลงเข่าข้างเดียว
๓. นั่งลงเข่าสองข้าง

๔. นั่งพับเพียบ (ในกรณีผู้รับนั่งกับพื้น)

การเลี้ยงน้ำ

การเลี้ยงน้ำทั่วๆ ไปไม่ใช่เฉพาะนำไปให้บุคคลคนเดียว ถ้าเป็นแก้ว
พวงก็ถือมือเดียว ไม่ต้องซ้อนกันด้วย ถ้ามีโต๊ะวางอยู่ในที่นั่งของผู้ที่จะนำน้ำ
ไปให้ก็วางพวงน้ำบนโต๊ะนั้นทั้งพวง ไม่ต้องส่งให้ทีละแก้ว ถ้าจะส่งให้เฉพาะ
ตัวหรือไม่มีโต๊ะวางก็ยื่นพวงน้ำส่งให้ ผู้รับก็จะหยิบแก้วน้ำจากพวงเอง

การเลี้ยงน้ำแบบใช้ถาดใหญ่วางแก้วหลาย ๆ แก้ว ถ้าแก้วนั้นไม่มีที่
รองแก้ว ผู้เลี้ยงส่งให้ทั้งถาด ให้ผู้รับเลี้ยงหยิบแก้วเอง ถ้าแก้วน้ำมีที่รอง ให้ผู้

เลี้ยงถือถาดด้วยมือซ้าย (วางถาดบนกลางมือ ไม่ใช่จับขอบถาด) แล้วหยิบแก้ว
น้ำทั้งจานครอง ส่งให้ด้วยมือขวา แยกคนใดอาจหยิบเองก็ได้ตามแต่ใจของผู้นั้น

เมื่อจะเก็บแก้วน้ำ ให้ผู้ที่จะเก็บถือถาดมือซ้าย แล้วหยิบแก้วที่ใช้แล้ว
ด้วยมือขวาวางบนถาด อย่าวางถาดลงบนพื้นแล้วเก็บแก้วใส่ถาดเป็นอันขาด

การส่งและเก็บของแบบนี้ไม่เฉพาะแต่แก้วน้ำ จะเป็นขวดโซดา น้ำ
หวาน หรือจานขนม ทำเช่นเดียวกันทั้งสิ้น

การเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

การเฝ้าเมื่อเสด็จพระราชดำเนิน

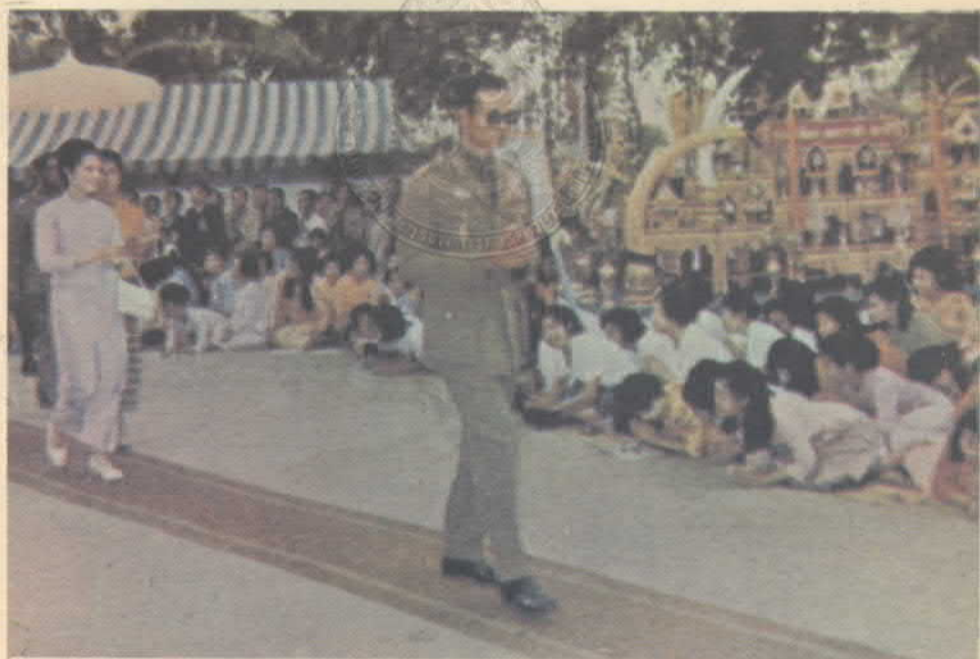

ก. เสด็จพระราชดำเนินโดยราชนาวิก

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินผ่าน จะโดยประทับราชพาหนะใด เช่น รถพระที่นั่ง หรือทรงพระราชดำเนิน (เดิน) ก็ตาม จะต้องถวายความเคารพ จะกระทำโดยวิธีใดสุดแต่ผู้เฝ้าฯ ซึ่งเฝ้าฯ โดยการนั่งหรือยืน สถานที่เป็นถนนหรือสถานที่ที่จำกัดไว้ ผู้เฝ้าฯ เลือกถวายความเคารพได้ตามวิธีที่เหมาะสม จะเป็นยืนตรง ถวายความเคารพตามแบบของชายหรือหญิง (ถวายคำนับ ถอนสายบัว) วันทยหัตถ์ กราบ หรือไหว้ได้ทั้งสิ้น แต่ไม่ใช่ทำตามความนิยมทางตะวันตก เช่น โบกมือ เป็นต้น

ข. เสด็จพระราชดำเนินโดยลาดพระบาท

ก. ถ้ายืนเฝ้า เมื่อเสด็จฯ ผ่าน ให้ถวายความเคารพตามเพศ (ชาย ถอนสายบัวลงถวายคำนับ หญิงถอนสายบัว)

ข. ถ้านั่งเฝ้า หากจะให้งดงามตามประเพณีไทย ควรปฏิบัติ ดังนี้

๑. เมื่อเสด็จมาใกล้ ผู้เฝ้าอาจลงหมอบคอยกราบเวลาเสด็จฯ ผ่านตน
๒. ขณะเสด็จฯ ถึงตน กราบทั้งมือ ๑ ครั้ง แล้วหมอบอยู่จนเสด็จฯ ผ่านไปแล้วจึงนั่งตรงๆ ได้

การเฝ้าฯในงานที่นั่งเก้าอี้หรือยืนเฝ้า

ในงานเฝ้าฯ ที่จัดเก้าอี้ให้นั่ง

๑. เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึง ผู้เฝ้าฯ ลุกขึ้นยืนหันไปทางพระองค์
๒. เมื่อเสด็จฯ ผ่าน ถวายคำนับ
๓. ในกรณีที่มีการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ต้องยืนตรงจนจบเพลงแล้วถวายคำนับ แล้วจึงนั่ง

ถ้าเป็นงานเฝ้าฯ ในพิธีการ ก่อนที่จะประทับพระราชอาสน์จะทรงรับการถวายความเคารพของผู้เฝ้าฯ ก่อน ฉะนั้น เมื่อทรงยืนหน้าพระราชอาสน์ ผู้เฝ้าฯ ถวายคำนับแล้วยืนอยู่จนประทับลงบนพระราชอาสน์ จึงถวายคำนับแล้วนั่งเก้าอี้ของตนได้

หมายเหตุ ในงานเฝ้าฯ เมื่อจะลุกไปจากที่หรือจะลงนั่งที่ จะต้องถวายความเคารพทุกครั้ง

การเฝ้าฯ ในที่รโหฐาน เป็นการล้าลองโดยแท้จริง จึงควรเข้าเฝ้าฯ ตามประเพณีไทย คือ กลาน หมอบ กราบ เพราะเป็นการเฝ้าฯ ภายในไม่เป็นพิธีการ การเฝ้าฯ ในที่รโหฐานเมื่อจะเข้าเฝ้าฯ ต้องถอดรองเท้า

๑. เมื่อเข้าไปถึงหน้าที่นั่งให้หมอบกราบลง
๒. กลานเข้าไปใกล้พระองค์ในระยะสมควร เคียงข้าง ไม่เฉพาะพระพักตร์
๓. หมอบกราบ
๔. หมอบเฝ้าฯ ลงศอกสองข้างกับพื้น ประนมมือ ระหว่างหมอบนี้จะกราบบังคมทูลฯ

หรือรับพระราชกระแสดหรือทุนเกล้า ๆ ถวายของแล้วแต่กรณี

๕. เมื่อจะกลับก็กราบถวายบังคมลา
๖. คลานถอยหลังมาระยะพอสมควรหรือจนสุดห้อง
๗. เมื่อจะลุกออกจากห้องที่เฝ้า ๆ ต้องหมอบกราบอีกครั้งหนึ่ง

การเฝ้า ฯ รับพระราชทานของ

ก. การเข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานของเป็นพิธีการ

๑. ถวายคำนับตามเพศ
๒. เดินเข้าไปใกล้พอสมควร
๓. ถวายคำนับตามเพศ
๔. ย่อเข้าซ้ายลง ทั้งเข้าขวา
๕. เองงาน

การเองงาน เป็นการถวายความเคารพสูงสุด วิธีทำคือยกมือขวาขึ้น

ไปทางหน้า ให้เฉียงจากตัวประมาณ ๔๕ องศา ปลายมือตรง นิ้วชี้ค แล้วกระดก
ข้อมือให้ปลายมือขึ้น แล้วกลับที่เดิมเร็ว ๆ ๑ ครั้ง ระวังอย่าให้ส่วนที่ยกขึ้น
เลยข้อมือไป เวลาทำเอางานเมื่อรับพระราชทานของ ไม่ใช่พอกกระดกมือขึ้น
แล้วก็ชันมือลงในลักษณะหงายมือเพื่อรับของพระราชทานทีเดียว ต้องลดปลาย
มือลงที่เดิมเสียก่อน แล้วจึงชันมือหรือแบมือรับพระราชทาน

๖. รับพระราชทานของ ถ้าเป็นของเล็ก รับด้วยมือขวา ถ้าเป็นของใหญ่ มือ
ขวาทำเอางานแล้ว รับยกมือซ้ายขึ้นรับของด้วยมือทั้งสองข้าง เมื่อรับมา
แล้วต้องเชิญของไว้แค่ออกในเวลาถอยกลับ
๗. ยืนเข้าข้างที่คู่ขึ้น ถอยหลังพอง่าพระองค์ครึ่งก้าวหรือก้าวหนึ่ง ถวาย
คำนับ
๘. เดินถอยหลังประมาณสามก้าว ถวายคำนับ
๙. เดินตามปกติต้องเชิญของพระราชทานไว้แค่ออกจนกว่าจะกลับถึงที่นั่งของตน

หมายเหตุ การทำ “เอางาน” ปัจจุบันถือเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงสุดใน
เวลารับของจากพระมหากษัตริย์ พระราชินี มกุฎราชกุมาร พระเจ้าลูกเธอ
หลานเธอชั้นเจ้าฟ้า พระบรมวงศ์สูงศักดิ์ แต่หลักเกณฑ์ที่แน่นอนนั้น เมื่อรับ
พระราชทานของจากพระหัตถ์ หรือ กระทำกิจเฉพาะพระพักตร์ เช่น ปิดเปิด
ภาชนะในองค์เครื่อง* หรือถอนองค์เครื่อง จะต้องทำเอางานเสมอ

(ในสมัย ร.๔ คำว่า “เอางาน” ใช้ทั่วไปแม้กับสงฆ์ เทวคา หมายถึง
ไหว้เคารพ)

* องค์เครื่อง หมายถึง ภาชนะใส่เครื่องเสวยทั้งชุด เช่น เตียบ หรือ โถก หรือถาด แบบที่ใช้ตาม
ประเพณีไทยโบราณ

ข. เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานของตามประเพณีไทย

๑. เมื่อเข้าไปถึงบริเวณที่ประทับแล้ว ลงหมอบกราบ
๒. คลานลงมือไปใกล้พระองค์ท่าน ระยะพอรับของได้
๓. กราบ
๔. เอาจาน
๕. รับพระราชทานของ (ลงศอกซ้าย)
๖. คลานถอยหลัง

หมายเหตุ

๑. การเข้ารับพระราชทานของ ต้องเข้าตรงพระองค์
๒. รับพระราชทานของ ต้องในลักษณะแบมือรับ ถ้าเป็นของยาวที่ทรงจับพระราชทาน เช่น เทียน ต้องรับตอนล่าง คือ ใช้มือจับเทียนตอนใต้พระหัตถ์ลงมา
๓. เมื่อรับพระราชทานของแล้ว อย่าวางของ ต้องถือในลักษณะเชิญแขนตั้งฉาก
๔. เมื่อรับพระราชทานของแล้ว ตอนกลับต้องคลานอย่างคลานยกของ สำหรับชาย เมื่อรับแล้วต้องเชิญสองมือ

ค. การรับของพระราชทานจากผู้อื่น

ในการรับของพระราชทานซึ่งผู้เป็นประธานในงานเป็นผู้มอบ เช่น มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตามปกติในพิธีการเช่นนี้ โดยมากตั้งโต๊ะบูชาประดิษฐานพระบรมรูปเสมอ ผู้รับจึงถือเสมือนรับพระราชทานจากองค์พระมหากษัตริย์ ฉะนั้นเมื่อเข้าไปรับ ผู้รับพึงปฏิบัติดังนี้

๑. ก้าวเดินออกไป ถวายคำนับพระบรมรูปก่อน
๒. รับของจากผู้มอบด้วยวิธีย่อเข้าข้างหนึ่ง โดยไม่ต้องทำความเคารพผู้มอบ
๓. เมื่อรับแล้ว ผู้รับหันหน้าไปถวายคำนับพระบรมรูปอีกครั้ง
๔. เดินถอยหลังกลับประมาณ ๓ ก้าว จึงหมุนตัวกลับ เดินเข้าที่
๕. ในการรับไม่ต้องทำ “เออาน” แต่ต้องเชิญของเหมือนรับพระราชทานจากพระหัตถ์ คือ ในลักษณะเชิญ แขนตั้งฉาก

เข้าเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายของ

ทำได้สองแบบเช่นเดียวกับการเข้าเฝ้ารับพระราชทานของ ของที่จะทูลเกล้าฯ ถวายจะต้องวางบนพาน ถ้าเป็นการถวายสองพระองค์ ต้องแยกพาน พระองค์ละหนึ่งพาน เว้นแต่เป็นของใหญ่ซึ่งจะวางบนพานไม่ได้ พานที่จะใส่ของต้องมีล้นพาน ไม่จำเป็นจะต้องมีผ้าปูบนพาน ถ้ามีก็อย่าให้ผ้าปู

ห้อยยาวรุ่มร่ามคลุมพาน จะใช้ผ้าหรือลูกไม้ก็ชดช้อนเท่าล้นพานวางบนล้นพาน
ก็ได้ จะงามก็ด้วย

ก. การเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายของแบบพิธีการ

๑. ถวายค่านับ
๒. เดินเข้าไปใกล้
๓. ถวายค่านับ

๔. กูกเข้าซ้ายลงพื้น ตั้งเข่าขวาขึ้น
๕. ทวนเกล้าฯ ถวายโดยเชิญพานด้วยมือทั้งสองข้างและน้อมตัวเล็กน้อย
๖. ยืนเข่าข้างที่คู่ขึ้น ถอยไปข้างหลังครึ่งก้าวหรือเต็มก้าวแล้วถวายคำนับ
๗. เดินถอยหลังประมาณสามก้าวแล้วถวายคำนับ
๘. เดินตามปกติ

ข. แบบไม่เป็นพิธีการ

๑. วางของข้าง ๆ แล้วกราบ
๒. กลานแบบกลานยกของเข้าไปใกล้พระองค์

๓. ถวายของสองมือ ถ้าถวายด้วยมือเดียวใช้มือขวา หมอบลงศอกซ้าย
๔. วางพานลงข้าง ๆ แล้วกราบ
๕. กลานถอยหลัง

๕ การตั้งเครื่อง

การตั้งเครื่อง

“เครื่อง” ในที่นี้หมายถึงเครื่องเสวยซึ่งราชศัพท์เรียกว่า พระกระยาหาร จะเป็นพระกระยาหารเวลาใดก็ตาม แบบที่จะอธิบายนี้เป็นการตั้งเครื่องเสวยธรรมดา ซึ่งองค์เครื่อง (ภาชนะใส่อาหาร) ใช้จานเชิงตั้งบนโต๊ะ

การตั้งเครื่องจะต้องมีผู้เข้าปฏิบัติสองคน คนหนึ่งเชิญโต๊ะสำหรับตั้งเครื่องเดินข้างหน้า อีกคนหนึ่งเชิญองค์เครื่องตามหลังคนเชิญโต๊ะ ผู้เชิญเครื่องจะต้องเชิญถาดให้ค้ำค้ำซ้อนซ้อนอยู่ทางตัว

การตั้งเครื่องทำได้สองแบบเช่นเดียวกับการรับพระราชทานของหรือถวายของ

ผู้เชิญทั้งสองคนไม่ควรยืนให้ตรงกันทีเดียว และให้ห่างกันพอสมควร ระยะพอที่คนหน้าหันมารับของจากคนที่สองได้ถึง การเชิญต้องเชิญสองมือ

ก. การตั้งเครื่องแบบพิธีการ

๑. ถวายคำนับ
๒. เดินเข้าไปใกล้
๓. เมื่อถึงระยะพอสมควร ถวายคำนับ
๔. ผู้เชิญโต๊ะสำหรับวางเครื่อง นั่งคุกเข่า วางโต๊ะโดยค้อย ๆ ประคองเลื่อน (ขาโต๊ะไม่ถูกพื้น) เข้าไปใกล้พระองค์ ให้โต๊ะอยู่ชิดพระองค์พอจะทรงหยิบสิ่งของบนโต๊ะได้ง่าย ผู้เชิญเครื่องนั่งคุกเข่าเยื้องผู้เชิญโต๊ะไปด้านหนึ่ง
๕. ผู้เชิญโต๊ะหันไปรับองค์เครื่องขึ้นวางกลางโต๊ะ กระให้เหมาะอย่าเลื่อนไปมา ขณะหันไปรับอย่าให้มือข้ามโต๊ะ
๖. ขณะที่คนหน้ารับองค์เครื่องไปแล้ว คนหลังถวายคำนับแล้วเดินถอยหลังประมาณ ๓ ก้าว ถวายคำนับแล้วเดินตามปกติ
๗. เมื่อทอดองค์เครื่องแล้ว ผู้เชิญโต๊ะยืนขึ้นถอยหลังครึ่งก้าวหรือหนึ่งก้าว ถวายคำนับแล้วเดินตามปกติ

ข. แบบไม่เป็นพิธีการ

๑. คลานแบบยกของทั้งผู้เชิญโต๊ะและผู้เชิญองค์เครื่อง
๒. เมื่อเข้าใกล้ระยะพอสมควรแล้ว ผู้เชิญโต๊ะวางโต๊ะตามที่กล่าวแล้วข้างต้น แล้วผู้เชิญองค์เครื่องนั่งคุกเข่าเยื้องไปทางหนึ่ง แล้วผู้เชิญโต๊ะหันมารับองค์เครื่องไปทอด คือ วางกลางโต๊ะ

๓. เมื่อส่งองค์เครื่องแล้ว ผู้เชิญองค์เครื่องกราบ แล้วคลานถอยหลังกลับ
๔. เมื่อวางองค์เครื่องแล้ว ผู้เชิญโต๊ะกราบ แล้วคลานถอยหลังกลับ
๕. ก่อนจะออกหรือลงไป ทั้งสองคนกราบอีกครั้งหนึ่ง

การถอนเครื่อง

เมื่อเสวยเสร็จ จะต้องเข้าถอน (เก็บ) เครื่อง ซึ่งทำได้สองแบบเช่นเดียวกัน

ก. แบบพิธีการ

๑. ถวายคำนับ
๒. เดินเข้าไปใกล้
๓. ถวายคำนับ

๔. นั่งคุกเข่า
๕. คนหน้าถอน (ยก) องค์เครื่องส่งไปให้คนหลัง
๖. คนหลังลุกขึ้นถวายคำนับ เดินถอยหลังประมาณ ๓ ก้าว ถวายคำนับแล้วเดินตามปกติ
๗. คนหน้าถอนโต๊ะ ลุกขึ้นถอยหลังครึ่งหรือหนึ่งก้าว ถวายคำนับเดินถอยหลังประมาณ ๓ ก้าว ถวายคำนับแล้วเดินตามปกติ

ข. แบบไม่เป็นพิธีการ

๑. กราบ
๒. คลานลงมือเข้าไปใกล้
๓. กราบ แล้วคุกเข่า
๔. คนหน้าถอน (ยก) องค์เครื่องส่งให้คนหลัง คนหลังเชิญองค์เครื่องคลานถอยหลัง
๕. คนหน้าถอนโต๊ะคลานถอยหลัง

ทอดพระสุธารส ทิพย์พระโอสถ และทรงเขี้ยว

ถ้าจะทอดพระสุธารส (น้ำดื่ม) ทิพย์พระโอสถมวน (ทิพย์บุหรี) และทรงเขี้ยว (ที่เขี้ยวบุหรี) ก็มีคนเชิญสามคน คนหน้าเชิญพระสุธารส คนที่สองเชิญทิพย์พระโอสถมวน คนที่สามเชิญที่ทรงเขี้ยว แต่ถ้าที่ทรงเขี้ยวพระโอสถมวนทอดอยู่บนโต๊ะแล้วก็ไม่ต้องเชิญเข้าทอดอีก การเชิญเข้าไปทอดทำได้สองแบบ และวิธีการอย่างเดียวกับการตั้งเครื่อง ถ้าเป็นการเชิญไปทอดในกรณีที่ตั้งโต๊ะด้านข้างพระเก้าอี้ ผู้เชิญก็เข้าข้าง ๆ ถ้าโต๊ะตั้งระหว่างพระเก้าอี้เข้าข้างหลัง ผู้เชิญพระสุธารสวางที่พระสุธารสข้างหน้า ถ้าทอดถวายแต่ละองค์ก็วางให้ถ้วยอยู่ในระดับขวาง วางตามขวาง ถ้าทอดกลางก็วางตามแนวตรง แล้วหันไปรับทิพย์

พระโอสถมวนวางเป็นอันดับสอง ฝ่าหีบด้านเปิดหันไปทางพระองค์ ถ้าเป็นโต๊ะตั้ง ตั้งระหว่างพระเก้าอี้ให้ฝ่าหีบด้านเปิดอยู่ทางหลัง แล้วคนที่สองรับที่ทรงเชิญจากคนที่สามส่งให้คนแรกทอดตอนหลังสุด

หมายเหตุ การ “เอางาน” นั้นเป็นการเคารพต่อองค์พระมหากษัตริย์หรือพระมเหสี ฉะนั้นการ “เอางาน” จึงทำเฉพาะพระพักตร์เป็นการถวายความเคารพสูงสุดแก่พระองค์ท่าน ไม่ใช่เอางานเครื่องหรือของเสวยหรือของทรงใช้ เช่น ถ้าจะรับพระมาลา (หมวก) จากพระหัตถ์ก็เอางานก่อน ถ้าไม่ได้รับจากพระหัตถ์ก็ไม่ต้องเอางาน

ฉะนั้น กรณีตั้งเครื่อง เมื่อคนหน้าตั้งเครื่องแล้วหากจะต้องกระทำการใด ๆ เช่น เปิดปิดฝาภาชนะเครื่องเสวย หรือหยิบภาชนะใส่ถาด หรือจะถอนองค์เครื่องส่งมาให้คนข้างหลังก็ต้องเอางานก่อน ส่วนคนเชิญเครื่องตามหลังไม่ต้องเอางาน หรือในกรณีที่จะถอนเครื่องเสวย หลังจากเสด็จฯ กลับไปแล้วไม่ต้องเอางานเชิญออกไปตามธรรมดา

เข้าเฝ้าฯ ถวายดอกไม้รูปเทียน

การเข้าเฝ้าฯ ถวายดอกไม้รูปเทียน กระทำในโอกาสที่เข้าเฝ้าฯ ถวายตัวหรือทูลลา เช่น ทูลลาอุปสมบท ลาไปต่างประเทศ ฯลฯ รูปเทียนใช้รูปเทียนแพขนาดกลางขึ้นไป จัดรูปไว้บน เทียนอยู่ล่าง บนแพรูปเทียนวางกระทงดอกไม้ซึ่งมีกรวยปิด ทั้งหมดนี้วางบนลั่นพาน เวลายกพานหรือวางพานให้ปลายรูปเทียนอยู่ด้านซ้ายมือของผู้ถือ การเข้าเฝ้าฯ เช่นนี้ส่วนมากทำในทิวโหลฐาน ฉะนั้นอิริยาบถปฏิบัติทำนองเดียวกับการเฝ้าฯ ในทิวโหลฐาน คือ

๑. เมื่อเข้าไปในห้องเผ้า ๆ (อย่าสวมรองเท้า) วางพานข้าง ๆ ตัว หมอบกราบ
๒. ถ้าห้องกว้างก็เชิญพานเดินเข้าเข้าไปประยะพอสมควร แล้วเปลี่ยนเป็นกลาน (ปฏิบัติทั่วๆ ไปใช้เดินเข้า)
๓. เมื่อเข้าไปใกล้พระองค์ระยะพอสมควรแล้ว วางพานลงข้างๆ หมอบกราบ
๔. เชิญพานวางบนโต๊ะ (ถ้าจัดไว้) หรือทอดไว้บนพื้นเบื้องหน้าให้ตรงตัว ห่างพากราบได้ไม่ติดพาน

๕. เปิดกรวยกระทงดอกไม้
๖. กราบให้ตรงกับพานดอกไม้รูปเทียน แล้วเปลี่ยนเป็นหมอบประนมมือ
๗. ถ้าพระราชทานพระราชกระแส เมื่อทรงกล่าวจบกราบครั้งหนึ่ง
๘. เมื่อกลับ กราบ แล้วคลานถอยหลัง
๙. ก่อนจะออกจากห้องเฝ้าฯ กราบอีกครั้งหนึ่ง

การลาอุปสมบท

ทำแบบเดียวกับการเข้าเฝ้าฯถวายดอกไม้รูปเทียน ต่างแต่เมื่อวางพาน
ตรงหน้าและเปิดกรวยแล้วผู้ลานั้นพับเพียบ ประนมมือกล่าวขอโทษกรรม
แล้วน้อมตัวส่งพานให้ และเมื่อได้รับขอโทษกรรมแล้วกราบอีกครั้งหนึ่ง

ตัวอย่างคำขอขมา “กรรมใดที่ข้าพเจ้าได้ล่วงเกินต่อท่าน ทางกาย วาจา ใจ เพื่อความบริสุทธิ์แห่งเพศพรหมจรรย์ของข้าพเจ้า ขอท่านได้โปรดทำกรรมนั้นให้เป็นอโหสิกรรมในโอกาสนี้ด้วย”

หมายเหตุ ควรนั่งใกล้ผู้ใหญ่มากกว่า เพื่อสะดวกในการส่งพาน

ไหว้ผู้ใหญ่เนื่องจากสมรส

การนำดอกไม้ธูปเทียนไปเคารพผู้ใหญ่ เช่น การไปไหว้หลังจากสมรสแล้ว ผู้ไปเคารพจะต้องนำดอกไม้ธูปเทียนแพไปด้วยเสมอ ส่วนของอื่น เช่น ผ้าไหว้นั้นเป็นส่วนประกอบ จัดตามลักษณะและประเพณี

ถ้าเป็นการเข้าเฝ้าฯ ถวายตัวก่อนที่จะทรงประกอบพิธีสมรสพระราชมารดา ผู้เข้าเฝ้าฯ นำไปคนละหนึ่งชุด ถ้าเป็นการถวายตัวของครอบครัว หรือการไปเคารพผู้ใหญ่หลังพิธีสมรสใช้ดอกไม้ธูปเทียนแพชุดเดียว

กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรม

อนึ่ง ตามประเพณี ข้าราชการสามัญบุตรเมื่อถึงแก่กรรมสมควรจะมีการนำดอกไม้ธูปเทียนไปกราบถวายบังคมลา พร้อมกับแจ้งการถึงแก่กรรมต่อสำนักพระราชวัง ในการไปกราบถวายบังคมลานั้น เจ้าภาพหรือทายาทของผู้ถึงแก่กรรมจะต้องนำสิ่งของเหล่านี้ไป คือ

๑. ดอกไม้กระถาง
๒. ธูปไม้ระกำ ๑ ดอก
๓. เทียนไขผั่ง ๑ เล่ม และ
๔. หนังสือหรือบัตรกราบถวายบังคมลา ซึ่งมีข้อความว่า “ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าฯ

ดอกไม้มารูปเทียนของข้าพระพุทธเจ้า..... (ชื่อผู้ถึงแก่กรรม)

ข้าราชการสังกัดกระทรวง.....อายุ.....ปี กราบถวาย
บังคมลา (ถึงแก่กรรมหรืออย่างอื่นตามฐานันดรศักดิ์ของผู้ถึงแก่กรรม) ด้วยโรค
.....ที่.....เมื่อวันที่.....เวลา.....น.

การมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ขอเดชะ

สิ่งของเหล่านี้วางบนพาน แล้วนำไปทอดไว้หน้าพระบรมฉายาสาทิส-
ลักษณ์ที่สำนักพระราชวัง แล้วผู้นำไปก็ถวายความเคารพเป็นเสร็จการ

การแสดงมารยาทเท่าที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงหัวข้อของการปฏิบัติ ส่วน
การที่จะให้ถูกต้องงดงามนั้น อยู่ที่การฝึกฝนให้คล่องแคล่วแนบเนียน และโปรด
อย่าลืมว่ามารยาทไทยนี้ต้องให้สุภาพอ่อนโยน อย่าทำให้เชื่องช้าเกินไป แต่ก็อย่า
ให้ลุกลน และอย่าให้เกิดเสียงในการกระทำทุกอย่าง

ประเพณีอันดีงามเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งสมควรรักษาให้มั่นคงสถาวร
สืบไป ไม่ว่าชาติใดภาษาใดก็ย่อมมีประเพณีประจำชาติ ประเพณีไทยมีการ
หมอบ กุลาน กราบ ไหว้ ซึ่งแสดงถึงอุปนิสัยอ่อนน้อม มีสัมมาคารวะต่อผู้
อาวุโสกว่าตน จึงเป็นกิจวัตรปฏิบัติ อย่าให้เลิกสูญหายไปเสีย

มารยาทเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นสมบัติของชาติ เป็นหน้าที่ของ
คนไทยที่จะฝึกฝนให้ทำได้ถูกต้องตามระเบียบและประเพณี ซึ่งเท่ากับเป็นการ
ธำรงสมบัติของชาติให้คงอยู่เสมอไปชั่วกาลนาน

เรื่องที่ควรรู้เพิ่มเติม

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในงานพิธี

ในการจัดงานประชุมอบรม การทำบุญเลี้ยงพระ ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ในทางศาสนา ข้าราชการสังเกตเห็นว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่พวกเราไม่ค่อยใส่ใจถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ในเรื่องเล็กน้อยนี้แหละที่เราท่านมักปฏิบัติไม่ได้ เป็นเหตุให้ท่านผู้รู้และท่านที่กระเบียดเบียนอาจนึกตำหนิเจ้าภาพหรือผู้จัดพิธีหรือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบได้ จึงควรที่เราจะทราบวิธีการจัดสิ่งสำคัญ ๆ ในการประกอบพิธีทางศาสนาไว้บ้างเพื่อจะนำไปปฏิบัติได้โดยถูกต้อง เรื่องแรกที่จะนำมากล่าวคือ

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในงานพิธี

โตะหมู่บูชาเท่าที่จัดกันมีอยู่ ๓ ชนิด คือโตะหมู่ ๕-๗-๙ การจัดที่บูชาในงานพิธีมีข้อควรสังเกตคือ โตะหมู่บูชา ต้องอยู่ทางด้านขวามือของพระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีนั้น ถ้าสามารถจัดให้โตะหมู่บูชาหันหน้าไปทางทิศตะวันออกได้ยิ่งดี (เพราะพระพุทธเจ้าหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกในวันตรัสรู้) แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวยจะจัดให้เหมาะสมกับสถานที่เป็นอย่างอื่นก็ได้ แต่ไม่นิยมหันไปทางทิศตะวันตก ถือเป็นอัปมงคลให้วางพระพุทธรูปไว้ในที่สูงเหนือสิ่งสักการะใด ๆ ทั้งสิ้น

ส่วนแจกัน พานดอกไม้ เชิงเทียน กระถางธูป ควรจะวางให้ถูกต้องตามจำนวน เช่น หมู่ ๕ ใช้แจกัน ๑ คู่ พานดอกไม้ ๑ พาน ถ้ำหมู่ ๗-๙ ก็เพิ่มแจกันและพานดอกไม้ให้พอเหมาะกับโตะหมู่ อย่าให้ดูโล้นจนเกินไป เชิงเทียน ๑ คู่ และกระถางธูป ๑ กระถาง

ธูป นิยมใช้ ๓ ดอก (หมายถึง พระกรุณาธิคุณ-พระปัญญาคุณ-พระบริสุทธิคุณของพระพุทธเจ้า) ปลายจุ่มลงในน้ำมันเบนซินหรือน้ำมันก๊าด เพื่อให้แน่ใจว่าเวลาประธานจุดธูปจะได้ไม่มีปัญหาว่าจุดไม่ติด

เทียน ใช้ ๑ คู่ (หมายถึง พระธรรมกับพระวินัย) ตัวเทียนต้องให้ได้ขนาดกับเชิงเทียน และขนาดของโตะหมู่ที่บูชาอย่าให้ใหญ่เกินไปหรือเล็กเกินไปจะดูไม่งาม

ดอกไม้ (หมายถึง พระสงฆ์) ควรเลือกหาดอกไม้สดมาประดับ ไม่ควรใช้ดอกไม้แห้งหรือดอกไม้พลาสติก

การโยงสายสิญจน์ การทำบุญโดยมากถ้าไม่ใช่งานอวมงคล (งานศพ) ต้องโยงสายสิญจน์รอบบริเวณพิธีหรือรอบบ้าน สายสิญจน์เป็นด้ายดิบสีขาวจับไว้เป็นม้วน ให้ผูกสายสิญจน์กับฐานพระพุทธรูป (อย่าผูกที่คอจะดูไม่งาม) แล้วโยงเวียนไปทางขวารอบโรงพิธีหรือรอบบ้าน วงกลับมาที่พระพุทธรูป โยงมาที่บาตรน้ำมนต์ พันที่เชิงบาตรโดยเวียนขวา แล้ววางม้วนสายสิญจน์ที่เหลือไว้ใน

พานข้างขวามือของพระสงฆ์ที่เป็นหัวหน้า การโยงสายสิญจน์ถือว่าเป็นสิริมงคล แก่บุคคลและสถานที่ที่อยู่ในบริเวณพิธี ห้ามข้ามกรายเป็นอันขาด ถือเป็นการ แสดงความไม่เคารพพระพุทธรเจ้า

บาตรน้ำมนต์ จะใช้บาตรน้ำมนต์ หรือหม้อใส่น้ำมนต์ หรือขันทอง เหลืองมีเชิงก็ได้ ใส่น้ำสะอาด เทียนที่ใช้ทำน้ำมนต์ใช้เทียนขี้ผึ้งหนัก ๑ บาท มีมัตถัญจกา ๑ มัตถ์ ยาวประมาณ ๑ ฟุต วางไว้ข้างบาตรน้ำมนต์นั้น

เทียนชนวน สำหรับใช้จุดธูปเทียนบนที่บูชา ควรจุดใส่เทียนให้เรียบร้อย เวลาใช้จะได้ไม่มีปัญหา ถ้าเทียนชนวนควรให้มีขนาดความยาวพอดีกับความ สูงต่ำของโต๊ะหมู่บูชาด้วย

หมอนกราบ ตรงหน้าโต๊ะหมู่บูชาควรปูเสื่อหรือพรม และมีหมอนกราบ ไม่ควรใช้พระแท่นทรงกราบ

บางงานไม่มีโต๊ะหมู่บูชาก็ใช้โต๊ะเตี้ยๆ วางเครื่องบูชาแทน แต่อย่าให้เป็น การขาดความการวะ เช่น เอากระบืองนมหรือกระโถนมาปักธูป เอาชวดน้ำอ้อจัดม มาปักเทียน เช่นนี้ย่อมไม่เป็นการสมควร

หมายเหตุ ถ้าเป็นห้องประชุมอบรม โต๊ะหมู่บูชาต้องอยู่ทางด้านหน้า
ของผู้เข้าประชุมอบรม นอกจากนี้ต้องมีธงชาติตั้งไว้ด้านขวา และพระบรมฉายา
ลักษณ์ตั้งไว้ทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชา

การจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

การจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยในงานพิธี เมื่อผู้เป็นประธานมาถึง
 โรงพิธี ผู้มีหน้าที่อาจจะเชิญจุดธูปเทียนเลย หรือจะให้พักสักเล็กน้อยก็ได้ การ
 จุดธูปเทียนนั้น ประธานในพิธี (ยืนหรือคุกเข่าแล้วแต่สถานที่) จุดเทียน (ใช้
 เทียนชนวน) เล่มทางซ้ายมือของผู้จุดก่อน แล้วจึงจุดเล่มทางขวา (เวียนขวา
 คือทักษิณาวรรต) จากนั้นจึงจุดธูป ปักธูปเรียงที่ละดอก แล้วกราบพระแบบ
 เบญจางคประดิษฐ์ เมื่อประธานลุกขึ้นเดินไปประกอบพิธีนั้น ผู้ที่อยู่ในที่ประชุม
 ลุกขึ้นยืนพร้อมกัน (ในกรณีนั่งเก้าอี้) หรือเปลี่ยนท่านั่งเป็นท่าพรหมหรือ
 เทพธิดาตามเพศ (ในกรณีนั่งกับพื้น) เมื่อประธานจุดเทียนเล่มแรกทางขวามือ
 พระพุทธรูป ทุกคนประนมมือ จากนั้นแยกมือขึ้นจบกลางหน้าผากแล้วลงมือลง
 เมื่อประธานกราบพระรัตนตรัยเสร็จ นั่งลงพร้อมกับประธาน หรือเมื่อประธาน
 บอกให้นั่งแล้วแต่กรณี (ถ้านั่งกับพื้นให้กราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง พร้อม

ประธาน) ถ้าเป็นงานอบรมสัมมนา เมื่อประธานกราบพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว ให้ประธานหันไปเคารพธงชาติ (ยืนตรง ก้มศีรษะ หันองก้มศีรษะน้อยกว่าชาย) แล้วจึงหันไปถวายคำนับพระบรมฉายาลักษณ์ตามเพศ (ชายถวายคำนับ หันองถอนสายบัว) จึงจะงาม

มารยาทในการไปงานศพ

เมื่อไปงานสวดศพ (สวดพระอภิธรรม)

แต่งกายไว้ทุกข์ตามสากลนิยมทั้งหญิงและชาย เมื่อไปถึงงานศพ ให้แสดงความเสียใจกับเจ้าภาพ นำหรีดหรือพวงมาลัย (ถ้าเตรียมไป) ไปวางที่ศพ กราบพระพุทธรูปซึ่งอยู่บนโต๊ะหมู่บูชาใกล้ ๆ ศพ กราบศพ (หมอบกราบ ครั้งเดียวไม่แบมือ) หรือไหว้ หรือนั่งสำรวม (ตามฐานะและศักดิ์ของผู้ตาย) จุติรูปสักการะ ๑ ดอกปักที่หน้าเครื่องตั้งศพนั้น หรือจะไม่จุติก็ได้ เพราะเป็นเพียงความนิยม จากนั้นลุกไปนั่งตามที่ที่เจ้าภาพจัดไว้ ฟังพระสวดพระอภิธรรม ด้วยกิริยาที่แสดงความเคารพ ระหว่างที่อยู่ในงานไม่ควรพูดหรือแสดงกิริยาตลก กะนอง

เมื่อไปเผาศพ

เมื่อไปถึง ทำความเคารพศพก่อนด้วยการไหว้ แต่ถ้าเป็นชายจะคำนับ
ก็ไม่ผิด เมื่อมีการเคลื่อนศพจากที่ตั้ง ต้องลุกขึ้นยืนแสดงความเคารพ สำนวณ
อิริยาบถจนกระทั่งเวียนศพรอบเมรุและเชิญขึ้นตั้งบนเมรุ (เดินเวียนรอบเมรุ
เฉพาะญาติสนิทเท่านั้น) เมื่อประธานประชุมเพลิง (ใส่ไฟ) ลุกขึ้นยืนอีกครั้ง
หนึ่งแล้วเดินเรียงแถวขึ้นเมรุเพื่อประชุมเพลิง ย่อตัวไหว้หรือคำนับ แล้วน้อม
ตัววางเครื่องขมาศพและเผาศพ (รูป เทียน ดอกไม้จันทน์) ตั้งจิตขอโอสถกรรม
แก่ผู้ตายด้วยหากเป็นผู้ที่เรานับถือคุ้นเคย ย่อตัวไหว้หรือคำนับอีกครั้งหนึ่ง ก่อน
กลับควรรลวเจ้าภาพเสียก่อน

การประเคนของแด่พระภิกษุสงฆ์

เข้าไปให้ใกล้พระภิกษุสงฆ์ ห่างประมาณ ๑ ศอก (อยู่ในหัตถบาตร)
จะอยู่ในอิริยาบถยืน น้อมตัวลง นั่งคุกเข่า หรือนั่งพับเพียบเก็บเท้า
ก็ได้แล้วแต่สถานที่และความสูงต่ำของอาสนสงฆ์

ถ้าเป็นชาย ประคองสองมือยกของที่ประเคนขึ้นถวายสงฆ์ พอส
งฆ์ยื่นมือรับ น้อมของนั้นเข้าไปให้ถึงมือท่าน ให้ท่านจับหรือรับแล้ววางของ
ลงตามที เสร็จแล้วประนมมือไหว้ครั้งหนึ่ง

ถ้าเป็นหญิง ต้องรอให้พระสงฆ์วางผ้ารับก่อนจึงยกของวางลงบนผ้า
นั้น เสร็จแล้วประนมมือไหว้ครั้งหนึ่ง

หมายเหตุ หัตถบาธ แปลว่า ระยะใกล้ ๆ บ่วงมือ เอาปลายมือทั้งสองจรดกันเป็น
วง จีบของวางลงไปข้างหน้าให้เต็มแขน มือตกถึงพื้นตรงไหน ตรงนั้นเรียกว่า
หัตถบาธ ธรรมเนียมประเพณีของสงฆ์ ต้องใช้สองมือประคองของวางถวายจึง
เรียกว่า ทำหัตถบาธ และเป็นการแสดงความเคารพสูง

การทอดผ้าบังสุกุล

เมื่อพระสวดมนต์จบหรือฉันเสร็จแล้ว ทอดสายผ้าโยง (ภูษาโยง) ที่
ออกจากโลงศพให้ทอดยาวไปข้างหน้าสงฆ์ตลอดแล้ว นำผ้าบังสุกุลวางทับสายผ้า

โยงให้ตรงหน้าสงฆ์แต่ละองค์ ไม่ต้องประเคน ประนมมือไหว้สงฆ์แต่ละองค์
ครั้งหนึ่ง

เมื่อเผาศพ ผู้ที่ได้รับเชิญขึ้นทอดผ้า เดินขึ้นเมรุ ทอดผ้าบังสุกุลลง
บนที่ที่ได้จัดไว้หน้าศพ แล้วเดินไปยืนข้างๆ โลงศพ ประนมมือไหว้พระสงฆ์
เมื่อพระสงฆ์ขึ้นมาสักผ้าบังสุกุล ประนมมืออยู่จนพระสงฆ์พิจารณาสักผ้าบังสุกุล
เสร็จก็ยกมือขึ้นจบ (ไหว้จรรคหน้าผาก)

หมายเหตุ ภาพนี้ไม่มีภูเขาโยงจากศพ ประสงค์ให้ดูเพียงวิธีทอดผ้าบังสุกุล (ทอด
ขวางผ้า) เท่านั้น

การกรวดน้ำ

การกรวดน้ำดูจะมีความหมายได้หลายนัย อาจหมายถึงการตัดขาดจากกัน การยกกรรมสิทธิ์ให้ครอบครอง การตั้งปณิธานความปรารถนา หรือการแผ่ส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับก็ได้

ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการแผ่กุศลให้ผู้ตายเท่านั้นโดยปฏิบัติดังนี้ เตรียม

น้ำใส่เครื่องกรวดสำหรับกรวด เมื่อเสร็จพิธีถวายของและสงฆ์เริ่มสวดบทกรวดน้ำ พอสงฆ์ว่าบท “ยถา วาริวหา...” ก็เริ่มกรวดน้ำลงกับดินหรือลงภาชนะสำหรับรองน้ำ ผู้กรวดกล่าวว่า “อิทํ เม ญาตีนํ โหตุ สุขिता โหตุ ญาติโย” แปลว่า “ขอผลทานนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอญาติทั้งหลายจงมีความสุข” (อย่างยาวมีบทยูกิจ...) การเทน้ำขณะกรวดเทให้เป็นสายติดกันไป (ไม่ต้องเอามือรอง) จนพระสวดบทกรวดน้ำจบ เมื่อสวดต่อถึงคำว่า “สพฺพพิ” ซึ่งเป็นบทให้พรแก่เจ้าภาพ ก็หยุดกรวดน้ำ ประณมมือรับพรพระจนจบบท ยกมือขึ้นจบและฟังสวดบทต่อไปจนจบ (แล้วแต่งงาน) แล้วกราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง

ประเพณีที่ควรรู้เท่าที่กล่าวมานี้ แม้จะเป็นเพียงเล็กน้อย ก็คงจะช่วยให้ท่านที่จะต้องปฏิบัติงานได้รับความสะดวกขึ้นบ้าง หรือมิฉะนั้นก็เป็นการประดับความรู้ไว้ ยังมีประเพณีอื่นๆ อีกมากที่ท่านควรจะได้ศึกษาหาความรู้ไว้ เมื่อถึงคราวปฏิบัติจะทำให้ถูกต้องไม่ต้องยุ่งยากใจ

กล่าวมาแล้วว่าวัฒนธรรมประจำชาติเป็นสมบัติของชาติ จึงเป็นหน้าที่ของพวกเราชาวไทยทั้งหลายจะต้องฝึกฝนปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบ และประเพณี ซึ่งจะเป็นการธำรงสมบัติของชาติและความเป็นคนไทยให้คงอยู่ตลอดไปชั่ววันรันดร์

เลขที่ **ตัวอย่าง**

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สุทธาสภาลาดพร้าว
เลขที่ ๑๑๑ สภาฯ พิมพ์และจัดพิมพ์

๕๕๕ : ๒๖ - ๒๗ (๓)